

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Læring for livet?

Undervisning i privatøkonomi i videregående opplæring

Krisztina Gyüre og Markus Lynum

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFO-RAPPORT 5-2025

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Postboks 4 St. Olavs plass

0130 Oslo

sifo@oslomet.no

www.oslomet.no/om/sifo

Forsidefoto: Giovannacco/Pixabay

SIFO utgir:

Rapporter som er kvalitetssikret og godkjent av SIFO ved instituttdirektør/forskningsleder

Notater som er godkjent av prosjektleder

Tittel:	Læring for livet? Undervisning i privatøkonomi i videregående opplæring
Forfatter(e):	Krisztina Gyüre og Markus Lynum
Antall sider:	40
Dato:	August 2025
SIFO-notat/rapport:	5-2025
ISBN:	978-82-7063-583-2
Prosjektnummer:	203450
Finansiert av:	Kredinorstiftelsen

Sammendrag:

Norsk ungdom har middels kunnskap om privatøkonomi, og videregående opplæring ser ikke ut til å utnytte sitt fulle potensial som læringsarena. Denne rapporten undersøker hvordan undervisning i privatøkonomi tilrettelegges i videregående skole, og hva som kjennetegner undervisning av høy kvalitet. Første del bygger på internasjonal forskning og erfaringer fra Danmark, Belgia og Finland, hvor elever presterer bedre enn i Norge. De to neste delene retter søkelyset mot norsk kontekst, gjennom et historisk tilbakeblikk, en gjennomgang av læreplanverket og funn fra en spørreundersøkelse blant lærere i videregående opplæring. Undervisningspraksis vurderes langs seks kvalitetsdimensjoner: organisering, tilgjengelighet, innhold, kompetanse, samarbeid og resultatmåling. Analysen peker på flere forbedringsområder, særlig behovet for bedre tilgjengelighet i skoleløpet, mer praktisk og relevant undervisning, og tettere samarbeid med eksterne aktører.

Nøkkelord:

Ungdom, lærere, videregående skole, privatøkonomi

Forord

Forbruksforskningsinstituttet SIFO og forfatterne vil takke Kredinorstiftelsen for muligheten til å gjennomføre dette spennende prosjektet. Vi takker også Verian for gode innspill til utformingen av spørreskjemaet og for den praktiske gjennomføringen av undersøkelsen.

En særlig takk rettes til lærerne som tok seg tid til å delta i spørreundersøkelsen.

Vi vil også rette en spesiell takk til seniorforsker Christian Poppe for verdifulle kommentarer og innspill til hele rapporten. Kvalitetssikringen av rapporten er utført av forskningsleder Silje E. Skuland, som vi takker for grundig og viktig arbeid.

Oslo, august 2025

Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Innhold

Forord	2
Figurer	5
Tabeller	5
Sammendrag	6
1. Innledning	7
2. Datagrunnlag	10
3. Skoleundervisning i privatøkonomi	12
3.1. Virker skoleundervisning i privatøkonomi?	12
3.2. Hva er det som virker?	13
3.2.1. Belgia	13
3.2.2. Danmark	14
3.2.3. Finland	14
3.3. Oppsummering	15
4. Privatøkonomi i skolen	17
4.1. 1990-tallet: Forbrukerkunnskap skal inn i skolen	17
4.2. Fra eget fag til tverrfaglig organisering	18
4.3. Privatøkonomi i læreplanverket	20
4.4. Oppsummering	22
5. Hva er status i norsk videregående opplæring? Spørreundersøkelse blant lærere	24
5.1. Når underviser lærerne i privatøkonomi og hvor mye?	24
5.2. Hva underviser lærerne i?	25
5.3. Lærernes utdanningsbakgrunn og kompetanse i privatøkonomi	28
5.4. Mulige utfordringer	29
5.5. Oppsummering	32
6. Skolenes forbedringspotensial	33
6.1. Kvalitetsvurdering av skoleundervisningen	33
6.2. Eget skolefag eller tverrfaglig tema?	35
6.3. Anbefalinger	37
Referanser	39

Vedlegg 1: Datainnsamlingen, utvalgets sammensetting og spørreskjema	41
Vedlegg 2 Antall privatøkonomiske temaer lærere oppgir de underviser i.....	61
Vedlegg 3 Hvilke av disse temaene, om noen, synes du det er særlig vanskelig å undervise i?.....	61
Vedlegg 4 Lærernes utdanningsnivå og kjønn.....	62
Vedlegg 5 Har noen av disse besøkt klassene eller skolen din for å snakke om privatøkonomi de siste fire årene?.....	62

Figurer

Figur 4-1 Innlemming av undervisningstemaer, forbrukerkunnskap og tverrfaglig organisering ...	19
Figur 5-1 Opplever du noen utfordringer når du underviser i privatøkonomi?.....	31
Figur 6-1 Hvilket tema innenfor folkehelse og livsmestring synes du det er viktigst å undervise om?	37

Tabeller

Tabell 4-1 Privatøkonomi i læreplanen 2020	22
Tabell 5-1 Undervisning i privatøkonomi samlet, per program og trinn. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar.....	24
Tabell 5-2 I tilknytning til hvilke(t) fag underviser du eller har du undervist du i privatøkonomi? Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar	25
Tabell 5-3 Omtrent hvor mange skoletimer har du brukt på undervisning i privatøkonomi? n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar.....	25
Tabell 5-4 Antall lærere som har undervist i disse temaene. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar	26
Tabell 5-5 Antall lærere som har undervist og gitt elevene praktiske oppgaver. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar	28
Tabell 5-6 Lærerens utdanningsbakgrunn. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar	29
Tabell 5-7 Lærernes egenvurderte kompetanse i privatøkonomi. n=94 lærere i privatøkonomi Antall svar	29
Tabell 5-8 Hvorfor lærere ikke underviser i privatøkonomi. Flere svar mulig. n=102 lærere. Antall svar	31

Sammendrag

Norsk ungdom har middels kunnskap om privatøkonomi, og videregående opplæring ser ikke ut til å utnytte sitt potensial som læringsarena for å styrke denne kunnskapen. I denne rapporten undersøker vi derfor hva som kjennetegner et undervisningstilbud som kan øke sannsynligheten for at unge tilegner seg den kunnskapen de trenger for å ta gode økonomiske valg og mestre hverdagsøkonomien som voksne.

Rapporten er delt inn i tre hoveddeler. Den første delen bygger på internasjonal forskning og belyser praksis i Danmark, Belgia (Flandern) og Finland – land hvor elever har bedre økonomisk kunnskap enn både OECD-gjennomsnittet og Norge. For å lære av erfaringene i disse landene, ser vi nærmere på hva som kjennetegner vellykket skoleundervisning i privatøkonomi. Selv om undervisningen også der er tverrfaglig organisert, slik som i Norge, finnes det flere forskjeller som kan ha betydning for elenes utbytte av økonomiundervingen. Disse forskjellene gjelder blant annet undervisningens omfang, vurdering av elevenes læringsutbytte og graden av samarbeid med eksterne aktører. Den andre og tredje delen av rapporten retter søkelyset mot den norske konteksten. Først gis et historisk tilbakeblikk på privatøkonomiens plass i skolen, etterfulgt av en gjennomgang av hvordan temaet er integrert i dagens læreplanverk. Deretter presenterer vi funn fra en spørreundersøkelse blant lærere i videregående opplæring, som gir innsikt i hvordan undervisning i privatøkonomi faktisk gjennomføres, og hvilke utfordringer lærerne opplever. Med utgangspunkt i læreplanen og spørreskjemaundersøkelsen vurderer vi kvaliteten på dagens undervisningspraksis i privatøkonomi langs seks kvalitetsdimensjoner: organisering, tilgjengelighet, innhold, kompetanse, samarbeid og resultatmåling. Vurderingen peker på flere forbedringsområder:

1. *Organisering:* Privatøkonomi undervises tverrfaglig i Norge, men det er stor variasjon i undervisningens omfang. Mange lærere peker på manglende tid og ressurser som barrierer for god undervisning.
2. *Tilgjengelighet:* Undervisningen gis ofte på et tidspunkt hvor elevene ennå ikke har behov for kunnskapen i praksis. Undervisningen kan derfor med fordel legges nærmere overgangen til voksenlivet, når viktige økonomiske beslutninger tas.
3. *Innhold:* Undervisningen har ofte et sterkt fokus på tallforståelse, som budsjett og sparing, mens temaer som krever refleksjon og kritisk tenkning får mindre oppmerksomhet. Det er også behov for flere praktiske oppgaver som gir elevene mulighet til å bruke kunnskapen i realistiske beslutningssituasjoner. Det er også behov for flere praktiske oppgaver der elevene får anvende kunnskapen de har i realistiske beslutningssituasjoner.
4. *Kompetanse:* Mange lærerne vurderer sin kompetanse i privatøkonomi som god, men det fremkommer at få lærere bruker praktiske oppgaver i økonomiundervisningen.
5. *Samarbeid:* Samarbeid med eksterne aktører er begrenset. Internasjonale eksempler viser at samarbeid med f.eks. finanssektoren kan styrke undervisningen.
6. *Resultatmåling:* Det finnes lite systematisk vurdering av elevenes økonomikunnskaper. Resultatmåling kan bidra til bedre kvalitet og utvikling av undervisningen.

Denne rapporten er ikke en systematisk evaluering av hvordan privatøkonomi ivaretas i videregående opplæring. Hensikten er heller å gi et kunnskapsgrunnlag for en mer nyansert og informert diskusjon om skolen kan bedre unge voksnes økonomiske kunnskap i fremtiden.

Rapporten er også et bidrag til diskusjonen om hvorvidt privatøkonomi bør være et eget fag eller et tverrfaglig emne som integreres i skolens øvrige fag.

1. Innledning

Forbruksgjeld og påfølgende betalingsproblemer blant unge er et økende problem i Norge. Kort tid etter at mange har fullført videregående opplæring og trer inn i voksenlivet, ser vi en opphopning av betalingsproblemer rundt 23-årsalderen (Hiilamo & Hermansen, 2025). For unge som rammes, kan dette gi en vanskelig start på voksenlivet, med alvorlige og langvarige konsekvenser for deres økonomiske handlingsrom og framtidsmuligheter.

Forbruksgjeld og betalingsproblemer blant unge henger ofte sammen med lite kunnskap om slike produkter og risikoen de innebærer. Skolen har derfor lenge blitt sett på som en viktig arena for å styrke unges økonomiske kunnskap og forebygge betalingsproblemer. OECD (2005) påpeker også at undervisning på skolen som et avgjørende tiltak for å øke unges økonomisk kunnskap: «Økonomisk utdanning bør starte på skolen. Folk bør læres opp om økonomiske spørsmål så tidlig som mulig i livet» [egen oversettelse]. Skolen har en unik mulighet til å nå alle barn og unge i skolepliktig alder, uavhengig av familiebakgrunn, og på et tidspunkt i livet hvor de ennå ikke står overfor store økonomiske beslutninger. Flere studier (Lusardi & Mitchell, 2014; Lusardi et al., 2010; Silinskas et al., 2021) viser at skolebasert undervisning i privatøkonomi kan ha positive og langvarige effekter på elevenes økonomiske kunnskap. Andre kritikere som Willis (2008) påpeker at strengere regulering av finansmarkedene kan redusere behovet for skoleundervisning i privatøkonomi.

Behovet for økonomisk kunnskap varierer med livsfasen man befinner seg i, og det er særlig stort i overgangsfaser (Bakkeli, 2020). Nettopp derfor er videregående opplæring et kritisk tidspunkt for undervisning i privatøkonomi. Elever i denne alderen står foran en av livets største overganger: De blir myndige og får for første gang fullt ansvar for egen økonomi.

I Norge har privatøkonomi vært en del av videregående opplæring siden 1990-tallet, men måten emnet er organisert på har endret seg over tid. Etter gjeldskrisen på 1980-tallet ble *økonomi og informasjonsbehandling* innført som et obligatorisk fag i videregående skole, med et mål om å styrke elevenes økonomiske kunnskap og forebygge fremtidige betalingsproblemer. I dag er forbruk og privatøkonomi en del av det tverrfaglige temaet *folkehelse og livsmestring* i både ungdomsskolen og videregående opplæring (Utdanningsdirektoratet, 2020). Det pågår en politisk diskusjon om hvorvidt privatøkonomi bør være et eget fag eller et tverrfaglig emne som integreres i skolens øvrige fag.

Skolens mandat er å gi barn og unge et solid fundament for livet. I formålsparagrafen til opplæringsloven står det: «Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dupleik og holdningar for å kunne mestre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet (...)» (Opplæringslova, 1998). Økonomisk kunnskap utgjør en sentral del av dette fundamentet, fordi den gir barn og unge de verktøyene de trenger for å ta gode valg og mestre hverdagen som voksne.

Nyere forskning tyder imidlertid på at skolen i Norge ikke utnytter sitt potensial som læringsarena for økonomisk kunnskap. SIFOs undersøkelse *Kunnskap om privatøkonomi blant ungdom* (2024) viser at økonomisk kunnskap blant norske ungdom mellom 18 og 20 år er midt på treet. De har mye kunnskap om sparing, men mindre kunnskap om investeringer og ulike former for lån. Et sentralt funn i SIFOs ungdomsundersøkelse er at mange elever opplever at de ikke får undervisning i privatøkonomi på videregående skole, til tross for at temaet er inkludert i læreplanen. Videre viser undersøkelsen at ungdom i stor grad tilegner seg økonomisk kunnskap gjennom familien, mens skolens rolle som læringsarena fremstår som mindre viktig. Det er også

en tydelig tendens til sosial reproduksjon av økonomisk kunnskap, der familiens ressurser påvirker hvor mye ungdom lærer om økonomi hjemme. Dette reiser spørsmål om hvordan skolen i større grad kan bidra til å utjevne sosioøkonomiske forskjeller og styrke sin rolle som formidler av økonomisk kunnskap.

Effektiv undervisning i privatøkonomi må nødvendigvis ha noen kvalitetsdimensjoner. I denne rapporten belyser vi dagens undervisningspraksis i privatøkonomi med utgangspunkt i seks slike kvalitetsdimensjoner (Poppe, 1995):

- *Organisering:* Denne dimensjonen omfatter to perspektiver på organisering: forankring i læreplanen og ressurser. Vi antar at undervisningens kvalitet vil være avhengig av hvor godt faget er integrert i timeplanen, både når det gjelder det faglige innholdet og utbytte fra undervisningen. I tillegg vurderes det hvilke ressurser lærerne har tilgjengelig, som antall undervisningstimer som er dedikert for privatøkonomi.
- *Tilgjengelighet:* Denne dimensjonen handler om når i skoleløpet undervisning i privatøkonomi tilbys for elevene. God tilgjengelighet innebærer at undervisningen skjer på et tidspunkt eller i en livsfase der elevene opplever kunnskapen som relevant og anvendbar.
- *Innhold:* Denne dimensjonen handler om hvorvidt undervisningen i privatøkonomi tar opp temaer som er tilpasset elevenes livssituasjon og fremtid, speiler aktuelle samfunnsutfordringer og bidrar til kritisk tenking. Godt og relevant innhold antas å øke styrke elevenes motivasjon og gi bedre læringsutbytte.
- *Kompetanse:* Denne dimensjonen dreier seg om hvorvidt lærerne har tilstrekkelig kompetanse til å undervise i privatøkonomi og hvorvidt de har mulighet til å delta i etter- og videreutdanning, kurs eller faglige nettverk.
- *Samarbeid:* Denne dimensjonen handler om i hvilken grad undervisningen i privatøkonomi styrkes gjennom samarbeid med andre aktører. Det omfatter både eksternt og internt samarbeid. Eksternt samarbeid handler om involvering av offentlige institusjoner, næringsliv eller organisasjoner for å utvikle eller gjennomføre undervisningsopplegg. Internt samarbeid handler om samarbeid mellom lærere på tvers av fag for å ivareta tverrfaglighet. Godt samarbeid bidrar til å styrke undervisningens kvalitet, aktualitet og relevans, og gir elevene et bredere perspektiv på privatøkonomi.
- *Resultatmåling* handler om hvorvidt skolene systematisk vurderer elevenes læringsutbytte i privatøkonomi. Systematisk vurdering kan gi viktig informasjon om undervisningens effekt, og kan brukes til å forbedre og videreutvikle undervisningsopplegget.

Vi antar at disse seks dimensjonene er sentrale kjennetegn ved et kvalitativt godt undervisningsopplegg i privatøkonomi, og at de har vesentlig betydning for elevenes læringsutbytte. Denne rapporten er ikke en systematisk evaluering av hvordan undervisning i privatøkonomi ivaretas i videregående opplæring. Vår ambisjon er snarere å identifisere forhold som enten trekker undervisningen i retning av en mer optimal situasjon – eller som peker på områder hvor det finnes forbedringspotensial. Dermed søker vi å bidra med et kunnskapsgrunnlag for en nyansert og informert diskusjon om skolen kan bedre unge voksnes økonomiske kunnskap i fremtiden.

Denne rapporten tar for seg tre problemstillinger:

1. *Hvilken betydning har skoleundervisning for ungdommens økonomiske kunnskap, og hva kjennetegner en effektiv skoleundervisning?*
2. *Hvordan har organiseringen av skoleundervisning i privatøkonomi endret seg over tid?*
3. *Hvordan undervises privatøkonomi i videregående opplæring i Norge? Hvilke utfordringer møter lærerne i undervisningen?*

Vi undersøker problemstilling 1, 2 og 3 i henholdsvis kapittel 3, 4 og 5.

Rapporten består av tre hoveddeler. Først retter vi oppmerksomheten mot internasjonal forskning. Den siste PISA-undersøkelsen (OECD, 2024) viser at norske femtenåringer presterer på et middels nivå, noe som plasserer dem litt under gjennomsnittet for OECD-området. Dette reiser spørsmål om hva Norge kan lære av land der ungdom vet mer om privatøkonomi. For å belyse dette presenterer vi relevante studier fra Danmark, Belgia (Flandern) og Finland – tre land hvor ungdom presterer betydelig bedre i privatøkonomi i PISA-undersøkelsene (OECD, 2020, 2024) enn norsk ungdom. Formålet er å undersøke hvilken rolle skolen spiller i å styrke unges økonomiske kunnskap, og hvilke forhold som ser ut til å ha en sammenheng med effektiv skoleundervisning i privatøkonomi. Så retter vi søkelyset mot den norske konteksten. Etter et historisk tilbakeblikk på privatøkonomiens plass i skolen, ser vi på hvordan temaet er forankret i dagens læreplanverk. Deretter presenterer vi funn fra en spørreundersøkelse blant lærere i videregående opplæring. Denne undersøkelsen gir innsikt i hvordan privatøkonomi faktisk undervises i skolen, og hvilke utfordringer lærerne møter. Oss bekjent, er dette den første undersøkelsen blant lærere som underviser i privatøkonomi etter innføringen av den nye læreplanen. Avslutningsvis foretar vi en helhetlig vurdering av funnene fra de foregående kapitlene, sett i lys av seks kvalitetskriterier for god undervisning i privatøkonomi.

I denne rapporten benytter vi begreper som *økonomisk kunnskap* og *økonomisk dugelighet*. Vi definerer økonomisk kunnskap (eng. *financial literacy*) som kjennskap til grunnleggende økonomiske konsepter og begreper (Lusardi et al., 2010). Økonomisk dugelighet eller økonomisk mestringsevne (eng. *financial capability*) handler om evnen til å ta fornuftige og informerte økonomiske beslutninger.

Denne rapporten inngår i prosjektet *Kunnskap om privatøkonomi blant ungdom i videregående utdanning*, som er finansiert av Kredinorstiftelsen.

2. Datagrunnlag

For å undersøke problemstillingene i denne rapporten, bruker vi tre ulike datakilder og metoder.

I kapittel 3 presenterer vi funn fra studier fra Danmark, Belgia og Finland, publisert etter 2000. Litteratursøket er gjennomført på en systematisk måte, men uten å oppfylle kravene til systematiske litteraturoversikter, slik som definert i PRISMA-retningslinjene. Studiene omhandler økonomiundervisning i både grunnskole og videregående skole. Et sentralt kriterium for utvalget av studier har vært at de enten er metastudier eller effektstudier som inkluderer et forholdsvis høyt antall ungdommer. For å kunne vurdere effekten av undervisning i privatøkonomi sammenligner effektstudier en gruppe ungdommer som har mottatt skoleundervisning, med en kontrollgruppe som enten ikke har fått slik undervisning eller har mottatt en annen form for undervisning. Uten en slik kontrollgruppe er det ikke mulig å fastslå om eventuelle endringer i ungdommens kunnskapsnivå skyldes selve undervisningen eller andre forhold. Når det gjelder effektstudier, må muligheten for publikasjonsbias tas i betraktning (Kaiser & Menkhoff, 2020). Det er en tendens at studier som finner signifikante effekter oftere blir publisert enn studier som ikke finner signifikante effekter. Det er også verdt å merke seg at effektene i studiene ble målt på ulike tidspunkter — både kort tid og lang tid etter gjennomført undervisning — og at studiene varierer med hensyn til antall deltakere.

Med utgangspunkt i tilgjengelige rapporter, forskrifter og læreplanverket, presenterer kapittel 4 utviklingen av privatøkonomi fra å være et eget fag til å bli et tverrfaglige emne. Kapittelet ser også nærmere på hvordan privatøkonomi er formalisert i læreplanverket for videregående opplæring.

I kapittel 5 presenterer vi funn fra en spørreundersøkelse, som ble gjennomført mellom september 2024 og februar 2025. Målgruppen for spørreundersøkelsen var lærere i norske videregående (private og offentlige) skoler – enten de underviser i privatøkonomi eller ikke. Vi tok sikte på å rekruttere et utvalg lærere som var representativt for lærerpopulasjonen med hensyn til sentrale kjennetegn som kjønn, alder, utdanningsnivå og geografisk fordeling på fylker. Antallet lærere som underviser i privatøkonomi var ikke kjent på forhånd. Til tross for en lang datainnsamlingsperiode, mottok vi svar fra 196 lærere. Det endelige utvalget avviker noe fra det ideelle utvalget vi ønsket oss, blant annet ved at ingen lærere fra Oslo har besvart spørreskjemaet. Utvalget er med andre ord ikke representativt for alle lærere i norske videregående skoler. Lærere er en krevende gruppe å nå gjennom spørreundersøkelser, og lav svarprosent blant lærere er et velkjent problem. Det skyldes flere forhold. For det første har lærere høy arbeidsbelastning i hverdagen. For det andre utsettes skolene for relativt høyt press på gjennomføring av ulike undersøkelser. Disse undersøkelsene konkurrerer om lærernes tid og oppmerksomhet, noe som kan redusere deltakelsen i den enkelte undersøkelsen. *Vedlegg 1* inneholder en detaljert beskrivelse av datainnsamlingen og utvalgets sammensetting og spørreskjemaet. Videre er det grunn til å anta at det foreligger en form for seleksjonsbias blant lærerne som har besvart spørreskjemaet. Det er mulig at de som har svart, i større grad enn andre, har en særskilt interesse for privatøkonomi eller undervisning i emnet, noe som kan påvirke resultatene. Det lave antallet respondenter medfører at vi presenterer resultatene som absolutte frekvenser (antall) snarere enn relative andeler (prosent), ettersom prosentvise fordelinger kan gi et misvisende bilde når utvalget er lite.

Verian hadde ansvaret for innsamlingen av de kvantitative dataene. Siden det ikke finnes en offentlig, komplett og lett tilgjengelig oversikt over lærere i videregående skole – heller ikke over deres kontaktinformasjon – hentet Verian skolens kontaktopplysninger fra Nasjonalt skoleregister (NSR). Verian sendte skolelederne invitasjon med lenke til web-skjema for videre distribusjon til alle skolenes lærere. Da responsen var lav, ble epostene ble fulgt opp med telefonhenvendelser.

Verian har gjennomført undersøkelsen i henhold til EUs personvernforordning (også kalt GDPR). SIFO fikk oversendt anonymiserte data fra Verian.

3. Skoleundervisning i privatøkonomi

I dette kapitlet undersøker vi problemstilling 1 som handler om hvilken betydning skoleundervisning i privatøkonomi har for ungdommens økonomiske kunnskap, og hva som kjennetegner effektiv skoleundervisning i privatøkonomi. For å belyse dette spørsmålet tar vi utgangspunkt i norsk og internasjonal forskning som vurderer hva som faktisk virker – og ikke virker – i en skolekontekst. Det finnes omfattende forskning på dette området, særlig fra OECD-landene. Vi retter oppmerksomheten mot nyere studier som inkluderer Danmark, Belgia (Flandern) og Finland fordi i disse landene har 15-åringer bedre økonomisk kunnskap enn gjennomsnittet i OECD, og betydelig bedre enn norske elever i samme alder (OECD, 2020, 2024). I alle tre landene er privatøkonomi et obligatorisk tema i skolen. Vi fant få studier som spesifikt omhandler videregående skole, som er mest relevant for denne rapporten. Derfor har vi inkludert studier som dekker grunnskole og/eller videregående opplæring. Det er verdt å merke seg at alderen for oppstart i videregående opplæring varierer mellom land – i Belgia begynner for eksempel elever i videregående skole allerede ved 12-årsalderen. I tillegg er utdanning obligatorisk frem til 18-årsalderen i både Belgia og Finland, mens den i Danmark er obligatorisk frem til 16 år.

3.1. Virker skoleundervisning i privatøkonomi?

Diskusjonen om skoleundervisning i privatøkonomi har særlig dreid seg om to spørsmål: (1) i hvilken grad undervisningen påvirker elevenes økonomiske *kunnskap*, og (2) i hvilken grad slik undervisning påvirker deres økonomiske *atferd*.

Vi fant to relevante norske studier, som belyser effekten av undervisning i privatøkonomi. For å vurdere betydningen av faget *økonomi og informasjonsbehandling* på elevers kunnskap om privatøkonomi, sammenligner Borch (1997) elevers kunnskapsnivå før og etter fagets innføring. Studien, som omfattet 676 elever i videregående skoler og ni spørsmål om matutgifter, kreditt og forbrukerrettigheter, viser en generell øking i elevenes kunnskap – særlig innen kreditt. En metodologisk svakhet ved studien er imidlertid fraværet av en kontrollgruppe som består av elever som ikke har mottatt undervisning i faget. Derfor kan man ikke utelukke at kunnskapsøkningen skyldes andre faktorer, så som økt medieoppmerksomhet rundt temaet. Borgeraas (1998) gjennomførte en lignende studie, og inkluderte en svensk kontrollgruppe uten tilsvarende fag. Resultatene indikerer at faget har hatt en positiv effekt på elevenes kunnskap om privatøkonomi og forbrukerrettigheter.

Nyere studier som inkluderer Finland og Belgia (Flandern), viser at ungdom i disse landene har høy økonomisk kunnskap, og at skolen utgjør en sentral arena for å utvikle denne kunnskapen. For eksempel finner Kaiser og Menkhoff (2020) i en metaanalyse av eksperimentelle og kvasieksperimentelle studier at skolebasert undervisning i privatøkonomi på alle nivåer, fra grunnskole til videregående skole, har en positiv effekt på elevers økonomiske kunnskap. Elever som mottar slik undervisning, vet gjennomgående mer om privatøkonomi enn jevnaldrende som ikke mottar slik undervisning. Videre finner studien at undervisningens omfang og klasserommets organisering har betydning for læringsutbyttet. Effekten av økonomiundervisning øker med antall undervisningstimer, men avtar etter hvert. De største læringseffektene observeres når undervisningstiden økes fra 1 til 15 timer, mens ytterligere økninger – opptil 90–150 timer – ikke gir tilsvarende økt effekt. Studien indikerer også at mindre klassestørrelser kan være forbundet med høyere effektivitet i undervisningen, men dette funnet bør tolkes med varsomhet, ettersom det bygger på et begrenset antall studier og liten variasjon i klassestørrelsene.

Effektstudier fra Belgia tegner et lignende bilde. Iterbeke et al. (2020) undersøker effekten av økonomiundervisning på økonomisk kunnskap blant over 2400 elever på 8. og 9. trinn (13-16 år). Studien finner en positiv effekt av økonomiundervisning på elevenes økonomiske kunnskap. Det er verdt å merke seg at effekten ble målt 6–8 uker etter gjennomført undervisning, og studien sier dermed ikke noe om langtidseffekter. Maldonado et al. (2022) finner også en positiv effekt av økonomiundervisning for elever på 8. og 9. trinn (13-16 år).

En utfordring knyttet til skoleundervisning i privatøkonomi er at økt økonomisk *kunnskap* ikke nødvendigvis omsettes til bedre økonomiske *beslutninger*. Iterbeke et al. (2020) finner en positiv effekt av økonomiundervisning på elevenes økonomiske kunnskap, men effekten er beskjeden på deres økonomiske dugelighet generelt. Kaiser og Menkhoff (2020) finner at økonomiundervisning har en positiv effekt på økonomiske dugelighet, men at effekten er liten og gjelder kun enkelte områder, spesielt sparing. Tilsvarende finner Miller et al. (2015) en positiv effekt av skoleundervisning på sparing og budsjettering, men ingen effekter på lån og pensjonssparing. Det er verdt å merke seg at denne metaanalysen også inkluderer studier om økonomiundervisning utenfor skolen, for eksempel på arbeidsplassen og i lokalsamfunnet.

En mulig forklaring på den begrensede effekten av økonomiundervisning på elevers økonomiske atferd er at elever i skolealder sjelden står overfor reelle og betydningsfulle økonomiske beslutninger i den livsfasen de befinner seg i (Kaiser & Menkhoff, 2020). En annen forklaring er at undervisning i privatøkonomi har størst effekt når den er knyttet til situasjoner der elevene opplever konkrete og umiddelbare konsekvenser av egne valg, noe som gjør læringen mer relevant og motiverende (Miller et al., 2015).

3.2. Hva er det som virker?

Det er ikke tilstrekkelig å fastslå *om* skoleundervisning kan styrke elevenes økonomiske kunnskap, det er også viktig å identifisere hva er det som virker ved skoleundervisningen. For å lære fra praksisen i Belgia (Flandern), Danmark, og Finland, gir vi en oversikt over hvordan privatøkonomi blir undervist i skolen i disse landene.

3.2.1. Belgia

I Belgia (Flandern) er det utviklet en nasjonal strategi for å styrke befolkningens økonomiske kunnskap, der skoleundervisning spiller en sentral rolle. Økonomisk kunnskap undervises allerede i grunnskolen, og det inngår som en del av fagene matematikk og menneske og samfunn. I videregående skoler er undervisning i privatøkonomi obligatorisk for elever på 1. og 3. trinn (12-14 år og 16-18 år). Videregående skoler har stor grad av fleksibilitet når det gjelder organiseringen av undervisning i privatøkonomi. De kan organisere undervisningen som et prosjekt, som et eget fag eller som et integrert tema i andre fag (OECD, 2024).

Nyere studier fra Belgia (Flandern) viser at lærernes faglige kompetanse i økonomi, samt deres evne til å formidle denne kunnskapen, har stor betydning for elevenes læringsutbytte. De Beckker et al. (2019) påpeker at lærernes egen oppfatning av sitt kunnskapsnivå i privatøkonomi har en sterk sammenheng med elevenes prestasjoner, og at mangelfull fagkunnskap blant lærere kan utgjøre en vesentlig utfordring i undervisningen. Dette understreker behovet for og viktigheten av faglig påfyll for lærere. Økonomisk kompetanse er ikke statisk, men må vedlikeholdes og videreutvikles i takt med samfunnsendringer. Studier av Compen et al. (2019) og Compen et al. (2021) dokumenterer at deltakelse i faglige utviklingsprogrammer styrker lærernes økonomiske kunnskap, noe som i sin tur har en positiv innvirkning på elevenes

læringsutbytte. I tillegg finner Compen og Schelfhout (2021) at når lærere selv utvikler undervisningsmateriell, fremmer dette både deres faglige utvikling og engasjement, samt øker opplevelsen av mestring – forhold som samlet sett har gunstige effekter på elevenes læring.

Effektiv skoleundervisning i privatøkonomi er også avhengig av valg av pedagogisk tilnærming som egner seg for målgruppen. Studien til Iterbeke et al. (2020) undersøker også hvordan tilpasset og differensiert undervisning påvirker elevenes økonomiske kunnskap. I denne studien handler tilpasning om å matche elever med en annen elev med lignende ferdigheter. Differensiering handler om å lage elevpar med ulikt ferdighetsnivå og gi ekstra hjelp de som trengte mer støtte. Studien finner ingen signifikante effekter av verken tilpasning eller differensiering på elevenes økonomiske kunnskap generelt, sammenlignet med elever som ikke mottok slik undervisning. For elever med innvandrerbakgrunn hadde imidlertid differensiert undervisning en positiv effekt, ved at disse elevene oppnådde høyere læringsutbytte enn andre elever. Dette kan tyde på at enkelte undervisningsformer fungerer bedre for noen elevgrupper enn for andre.

3.2.2. Danmark

Danmark har ikke en nasjonal strategi for økonomisk undervisning. Danske grunnskoler følger nasjonale «Fælles mål», som angir hvilke kunnskapsområder elever skal lære, og hvilke kompetansemål de skal oppnå. Innenfor disse rammene har den enkelte skolen og læreren forholdsvis stor frihet til å utarbeide hvordan de skal utforme undervisningen for å oppnå disse målene, også når det gjelder privatøkonomi (OECD, 2024). Økonomiundervisning er obligatorisk på 7. og 9. trinn (alder 13–15 år), med et veiledende årlig timetall på 60, tilsvarende to undervisningstimer i uken (Christensen & Heerwagen, 2024). Undervisningen er tverrfaglig, og integreres hovedsakelig i fagene matematikk og samfunnsfag. Innholdet i undervisningen spenner fra privatøkonomi til samfunns- og markedsøkonomi. I de privatøkonomiske temaene inngår sparing, lån, kreditt, budsjettering, forbrukeradferd, samt skatt og pensjon. Betydningen av skoleundervisningen for elevenes økonomiske kunnskapsnivå måles gjennom ulike vurderingsformer. Eksamener i matematikk og samfunnsfag ved avslutningen av 9. trinn inneholder oppgaver knyttet til privatøkonomi (Raijas, 2021). I tillegg til skoleundervisningen får elever på 7.–9. trinn opplæring i økonomiske temaer også utenfor skolen, særlig gjennom den årlige *Pengeuken*, hvor ansatte fra sentralbanken, finanstilsynet, og finansnæringen bidrar med foredrag og undervisningsopplegg. I videregående opplæring behandles privatøkonomi som en del av matematikk- og samfunnsfagundervisningen. Læreplanene og tilhørende veiledninger gir lærerne støtte i hvordan undervisningen kan legges opp (www.uvm.dk). I Danmark finnes det et aktivt samarbeid mellom finanssektoren og utdanningssektoren for å utvikle undervisningsmateriell innen privatøkonomi (Raijas, 2021). Siden 2014 har Finans Danmark, i samarbeid med Den danske foreningen for lærere i matematikk, utviklet undervisningsmateriell som lærere kan bruke i skoleundervisningen.

3.2.3. Finland

Finland har foreløpig ikke en nasjonal strategi for å styrke økonomisk kompetanse i befolkningen. I 2021 utarbeidet imidlertid Finlands Bank, Justisdepartementet og andre relevante myndigheter et forslag til en slik strategi. Målet er ambisiøst: Å gjøre «finnernes økonomiske kompetanse til den beste i verden innen 2030» (Pankki, 2021, s. 2). Økonomiundervisning er en del av den nasjonale læreplanen og omfatter et bredt spekter av temaer, fra personlig økonomistyring til makroøkonomiske sammenhenger. Siden 1990-tallet har privatøkonomi og entreprenørskap vært etablert som et tverrfaglige tema i grunn- og videregående opplæringen. Formålet med

undervisningen er blant annet å gi elever kunnskap og ferdigheter som gjør dem i stand til å opptre som selvstendige samfunns- og økonomiske aktører, og å håndtere egen økonomi på en reflektert og ansvarlig måte. En nyere læreplanrevisjon har styrket dette fokuset ytterligere. I barneskolen (4.–6. trinn) er det nå innført to ukentlige timer med obligatorisk undervisning i økonomi og entreprenørskap, i tillegg til de tre timene som allerede er obligatoriske på ungdomstrinnet (7.–9. trinn). Dette viser at det er mulig å innføre et obligatorisk timetall for privatøkonomi selv når det ikke undervises som et eget fag. Temaer knyttet til privatøkonomi inngår også i det tverrgående kompetanseområdet «arbeidslivskompetanse og entreprenørskap» som er integrert i alle fag i grunnskolen fra 1. til 9. trinn (OECD, 2020). I Finland tilbys det også påfyll i privatøkonomi for lærere, blant annet gjennom et årlig kompetansehevingsprogram utviklet av Foreningen for lærere i historie og samfunnsfag, i samarbeid med Finans Finland, Finlands Bank og andre aktører (Raijas, 2021).

I Finland spiller finanssektoren en aktiv rolle i arbeidet med å styrke befolkningens økonomiske kunnskap, både innenfor og utenfor skolen (Raijas, 2021). Et eksempel på dette er Onni-programmet, som er utviklet i samarbeid med finanssektoren. Programmet bygger på en nyere trend i økonomiundervisningen: bruk av aktive og spillbaserte læringsmetoder som gjør undervisningen mer engasjerende for elevene. Programmet bygger på den nasjonale læreplanen og har to særtrekk: For det ene er det utarbeidet av eldre medelever (eng. *peer-to-peer-learning*) under veiledning av skolens lærere. For det andre benytter programmet digitale verktøy som nettbaserte spill, videoer og annet læremateriell. Kalmi (2018) undersøker effekten av Onni-programmet blant 2300 finske elever i alderen 14–15 år. Studien viser at både tradisjonell undervisning og Onni-programmet øker elevenes økonomiske kunnskap, men at Onni-programmet gir en enda sterkere økning. Studien finner også at tradisjonell skoleundervisningen i privatøkonomi bidrar til bedre spareatferd, noe som i mindre grad gjelder for Onni-programmet. Ifølge Kalmi kan dette skyldes at Onni er spesielt utformet for å styrke økonomisk kunnskap, snarere enn å forbedre økonomisk dugelighet. En annen studie av Kalmi og Rahko (2022) viser at undervisning som benytter nettbaserte spill styrker 15-åringers økonomiske kunnskap mer enn tradisjonell undervisning uten spill. Læringseffekten ser ut til å henge sammen med at elevene spiller i lag og at de må ta i bruk mellommenneskelige og kommunikasjonsferdigheter. Samtidig er effekten på faktisk økonomisk atferd, som sparing og planlegging, mer begrenset. Tilsvarende finner Cannistrà et al. (2024) i en studie fra Belgia, Estland, Italia og Slovakia, at spillbasert undervisning er effektiv, men ikke nødvendigvis mer effektiv enn tradisjonell skoleundervisning. Spillbasert undervisning har likevel klare fordeler: Digitale verktøy kan skaleres og oppdateres enkelt, og de er lett tilgjengelige både i og utenfor skolen. Dette gjør slike løsninger kostnadseffektive og fleksible, særlig i større skala.

3.3. Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt hvilken betydning skoleundervisning har for elevenes økonomiske kunnskap og hva som kjennetegner effektiv økonomiundervisning, basert på norsk og internasjonal forskning fra Danmark, Belgia (Flandern) og Finland. I disse landene har femtenåringer bedre økonomisk kunnskap enn gjennomsnittet i OECD-området, og betydelig bedre enn norske elever (OECD, 2020, 2024). Effekstudier fra disse landene viser at skoleundervisning i privatøkonomi bidrar til bedre økonomisk kunnskap i ulike aldersgrupper. En utfordring er imidlertid at økt økonomisk kunnskap ikke nødvendigvis fører til bedre økonomiske beslutninger. Noen studier rapporterer beskjedne positive effekter på økonomisk dugelighet generelt (Iterbeke et al., 2020), mens andre studier finner positive effekter på spesifikke områder, så som sparing (Kaiser & Menkhoff, 2020) eller ingen målbare effekter (Kalmi & Rahko, 2022). Fraværet av effekter kan skyldes at skoleelever sjelden tar viktige økonomiske avgjørelsen i den

livsfasen de befinner seg i (Kaiser & Menkhoff, 2020). Det kan også skyldes at undervisningen ikke er utformet på en måte som gir elevene de nødvendige ferdighetene til å anvende kunnskapen i konkrete økonomiske valg (Kalmi, 2018). I tillegg viser forskning at undervisning i privatøkonomi har størst effekt når den knyttes til valg som gir umiddelbare resultater (Miller et al., 2015).

Det finnes både forskjeller og likheter mellom Danmark, Belgia (Flandern) og Finland når det gjelder skoleundervisning i privatøkonomi. Av de tre landene er det kun Belgia som har en nasjonal strategi for å styrke den økonomiske kunnskapen i befolkningen. En annen vesentlig forskjell gjelder organiseringen av undervisningen. I Danmark og Finland er privatøkonomi i hovedsak integrert som et tverrfaglig tema som matematikkfaget og samfunnsfaget. I Belgia har videregående skoler større fleksibilitet: De kan selv velge om økonomiundervisningen organiseres som et prosjekt, som et eget fag eller som en del av andre fag.

Selv om organiseringen varierer, representerer alle tre land gode eksempler på hvordan man kan lykkes med å styrke elevers økonomiske kunnskap gjennom skolen. Litteraturoversikten peker på flere forhold som kan ha en betydning for læringsutbyttet. I samtlige land inngår privatøkonomi som en del av læreplanen i grunnskolen og videregående opplæring. Undervisningen tilbys på tvers av ulike aldersgrupper, som vitner om en ambisjon om livslang læring. En fellesnevner er også at undervisning i privatøkonomi er obligatorisk for elever i skole- eller undervisningspliktig alder. I Danmark tilbys slik undervisning også til elever over 16 år, etter at den formelle undervisningsplikten opphører. En annen likhet mellom Danmark og Finland er at læreplanene angir et bestemt timetall for økonomiundervisning – i Danmark som veiledende og i Finland som obligatorisk. Dette gir undervisningen et tydeligere omfang og skaper større forutsigbarhet.

Studier fra Belgia (Flandern) og Finland viser også at lærernes kompetanse og tilgang til etterutdanning, kurs og profesjonelle nettverk er avgjørende for effekten av undervisningen i privatøkonomi. Samarbeid med eksterne aktører kan også være et verdifullt bidrag i utviklingen av relevant og oppdatert undervisningsmateriell. I tillegg kan pedagogisk innovasjon, for eksempel bruk av digitale spill, bidra til en engasjerende og kostnadseffektiv opplæring i privatøkonomi.

4. Privatøkonomi i skolen

I dette kapitlet undersøker vi problemstilling 2 som handler om hvordan organiseringen av skoleundervisning i privatøkonomi har endret seg over tid. For å gi innsikt i den skolepolitiske konteksten, vil vi i denne rapporten gi et historisk blikk på utviklingen av økonomifaget, og undersøke hvilke begrunnelser som ligger til grunn for å ha privatøkonomi som et eget fag versus som et tverrfaglig tema. Vi vil også se på hvordan privatøkonomi er forankret i dagens læreplanverk for videregående opplæring.

4.1. 1990-tallet: Forbrukerkunnskap skal inn i skolen

Forbrukerens sårbarhet for negative markedsutslag ble tydeliggjort da bankkrisen inntraff i 1988 og varte frem til 1993. Deregulering av finansmarkedene bidro i tandem med gode internasjonale konjunkturer og høy oljepris til kraftig vekst på starten av tiåret (Norges bank, u.d.). Det førte til utberedt opptak av lån blant nordmenn med en tilsvarende høy vekst i innenlandsmarkedet for kreditt. Et kritisk punkt ble nådd da den nasjonale finans- og pengepolitikken ble strammet inn som følge av at oljeprisene falt og markedstilliten til kronen ble svekket. Den sterke veksten i kreditt, forbruk og investeringer blant forbrukere ble drevet av at bankene aktivt konkurrerte om lånekunder og markedsandeler (Stortinget, u.d.). Krisen ble slik sett drevet av et samspill mellom forbruker og bank, hvor begge parter i økende grad engasjerte seg i risikoorientert økonomisk adferd. Det toppet seg i en systemkrise som rammet 60 prosent av bankene som lånte ut til ikke-kommersielle aktører i innenlandsmarkedet (Moe et al., 2004). Dette berørte både banksystemet, den nasjonale økonomien og privatøkonomien til store deler av befolkningen. Resultatet var reelle og alvorlige kostnader for mange privatpersoner i form av at de ikke lengre klarte å møte egne betalingsforpliktelser (Norges bank, u.d.). De opplevde økt press på egen privatøkonomi som følge av økninger i rentenivået, og flere endte opp med å måtte selge egen bolig på tvangsauksjon (Norges bank, u.d.).

Som følge av bankkrisen mellom 1988 og 1993 ble emnet *økonomi og informasjonsbehandling* introdusert på videregående nivå i 1995. Dette var et offensivt initiativ for å forebygge uansvarlig styring av egen privatøkonomi blant kommende generasjoner. Utgangspunktet for innføringen av emnet var en økt bevissthet rundt det forebyggende potensialet kunnskap om privatøkonomi og forbrukerrettigheter kunne ha for den enkelte. Faget ble utformet for å gi elevene:

«grunnleggende kunnskaper om personlig økonomi og forbrukerspørsmål, slik at de kan ta bevisste og økonomisk fornuftige valg. De må vise etisk og miljømessig bevissthet som viktige korrektiver til det å opptre egennyttig. Elevene skal gjennom sine handlinger og valg kunne utnytte sine ressurser på best mulig måte» (sitert i Borch, 1997, s. 19). Emnet skulle gi elevene kunnskap de skulle kunne omsette til gode valg i eget liv, samt kunne knytte sin rolle som forbruker opp mot en verden som økte i kompleksitet. Med andre ord skulle elevene komme ut av videregående med både nyttig kunnskap og refleksjoner rundt hvordan forbruk er knyttet opp mot større samfunnsutfordringer, som eksempelvis bærekraft.

Arbeidet med å utforme fagets innhold ble gjennomført som en del av en større prosess, igangsatt av Barne- og familiedepartementet, som skulle implementere forbrukerkunnskap i læreplanverket. Dette arbeidet ble i første runde ledet av en nasjonal arbeidsgruppe sammensatt av representanter fra departementet, Forbrukerrådet og ansatte i grunnskolen og ved institusjonene for lærerutdanning. Departementet for forskning og utdanning (i dag Kunnskapsdepartementet) var ikke formelt med, men spilte en viktig uformell rolle i arbeidet med å forankre forbrukerkunnskap i læreplanverket. Dette spilte en viktig rolle for å sikre at

forbrukerundervisningen ble harmonisert nasjonalt, og at den kom til uttrykk i nasjonalt, regionalt og lokalt pensum og retningslinjer for lærere og i lærerutdanningen.

Arbeidet var også en del av et større europeisk skift i utdanningspolitikken, hvor forbrukerkunnskap i økende grad ble ansett som en del av samfunnsoppdraget til skolen. I EU ble forbrukerundervisning først forankret som en del av Amsterdamtraktaten i 1997 i artikkel 153 (European Union/OECD, 1997). Det overordnede målet i henhold til undervisning var å øke forbrukernes kunnskap og evne til å delta i forskjellige markeder (Goldsmith & Piscopo, 2014). Som en del av dette ble det satt av penger til å etablere tverrnasjonale nettverk mellom aktører som engasjerte seg i forbrukerundervisning i de europeiske landene (Goldsmith & Piscopo, 2014). Hensikten var å stimulere til debatt imellom landene, og bidra til en økt harmonisering av en fragmentert forbrukerundervisning innad i unionen og produksjon av materiale som kunne anvendes i undervisningen.

Arbeidet med å sikre at europeiske forbrukere fikk tilgang på tilstrekkelig forbrukerkunnskap skulle sikres av det intraeuropeiske fellesskapet og de enkelte medlemslandene. Etter hvert som forbrukerundervisningen i Europa har blitt mer harmonisert og tydeligere institusjonalisert i medlemslandene, har også forståelsen av forbrukerkunnskap blitt utvidet til å dekke et større nedslagsfelt (Goldsmith & Piscopo, 2014).

I den nordiske konteksten ble arbeidet den nasjonale arbeidsgruppen gjorde videreført inn i Nordisk ministerråd. Dette skjedde i tråd med den felleseuropeiske satsningen på forbrukerkunnskap, og reflekterte fokuset på intraeuropeisk samarbeid. Arbeidet i Nordisk ministerråd tok form som et samarbeid mellom Norge, Sverige, Finland, Danmark, Island og Estland om å revidere hva forbrukerkunnskap skulle omfatte og hvordan det skulle implementeres i skolen.

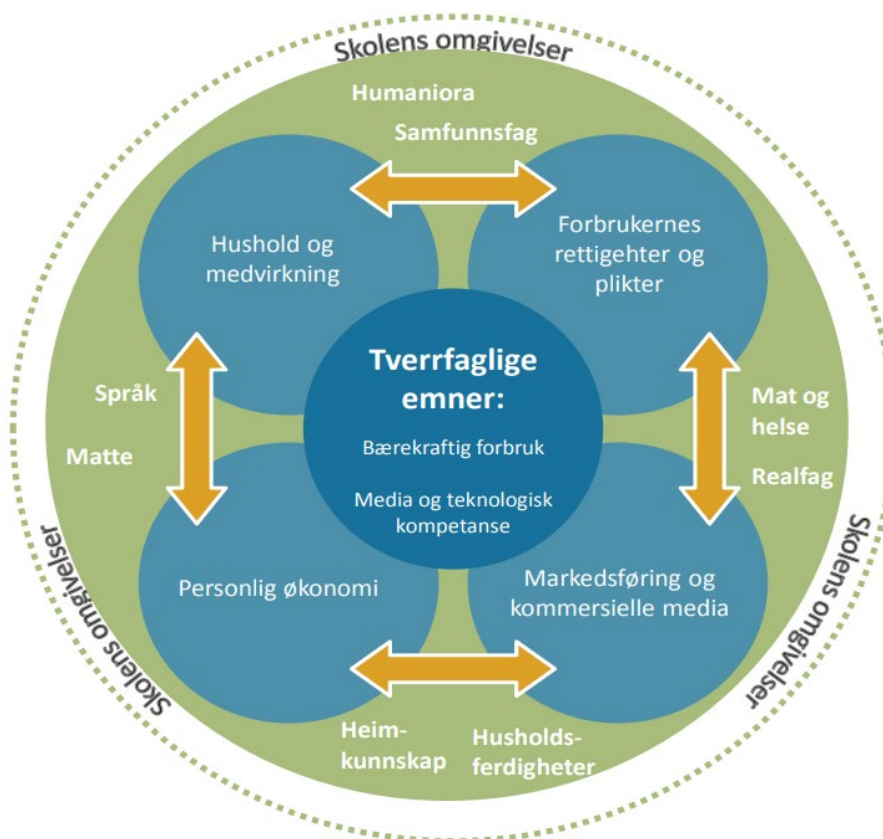
4.2. Fra eget fag til tverrfaglig organisering

Skoleemnet *økonomi og informasjonsbehandling* ble innført i 1995 som en del av Reform 94, og forsvant ut av læreplanverket når kunnskapsløftet ble vedtatt i 2004 (Utdanningsdirektoratet, u.d.). Faget ble ikke erstattet, og privatøkonomi ser ut til å ha forsvunnet fra læreplanverket frem til fagfornyelsen i 2020. Fagfornyelsen i 2020 bygde på anbefalinger fra det nordiske samarbeidet mellom Norge, Sverige, Danmark, Island og Estland.

Allerede i 2009 tok Nordisk ministerråd initiativ til å vurdere hva forbrukerundervisningen i skolen burde inneholde. Fokus ble gradvis flyttet fra ren økonomiundervisning til et bredere perspektiv på forbrukerkompetanse. På samme måte som det norske initiativet bak *Økonomi og informasjonsbehandling*, var også dette arbeidet motivert av ønsket om å ruste elever til å håndtere et stadig mer komplekst verdensbilde (Nordisk ministerråd, 2010). Forbrukerundervisningen skulle favne flere temaer og adressere en rekke samfunnsmessige utfordringer. Figur 4-1 viser hva som ble vektlagt i klasseromsundervisningen om forbrukerspørsmål.

Figur 4-1 Innlemming av undervisningstemaer, forbrukerkunnskap og tverrfaglig organisering

Hentet fra: Nordisk ministerråd (2010)

Arbeidet til Nordisk ministerråd innebar en utvidelse av forbrukerkunnskap som undervisningstema i skolen. Tematikken ble utvidet til å omfatte både nasjonale og globale utfordringer knyttet til forbruk, i tillegg til kunnskap og kompetanser som er relevante for den enkelte elev. Samtidig førte det økte omfanget av temaer til at forbrukerkunnskapen ble fragmentert i læreplanen, ettersom kompetansemålene ble fordelt på en rekke ulike fag.

Nordisk ministerråd la opp til at forbrukerkunnskapen i skolen skulle være mangefasettert og tverrfaglig organisert. Den tverrfaglige organiseringen skulle bidra til å løfte forbrukerkunnskap i forskjellige kontekster for å gi elevene en helhetlig forståelse av forskjellige temaer. For å sikre kunnskaps- og kompetansebehovet elevene, foreslo ministerrådet en tydelig målsetning underbygd av en rekke kompetansemål. For temaet privatøkonomi la ministerrådet til grunn følgende målsetning, kompetansemål og tematisk fokus i undervisningen:

Mål:

Elevene skal ha grunnleggende kunnskaper og ferdigheter i personlig økonomi. De skal kunne håndtere og ta ansvar for sin og et husholds økonomi, samt forstå koplingen mellom privat forbruk og samfunnets økonomi. Fra ulike kilder skal elevene kunne skaffe seg informasjon til bruk på mikro og makronivå.

Elever vil:

- Være klar over forholdet mellom nasjonaløkonomien og den økonomiske situasjonen i det enkelte hushold.
- Ta ansvar for egen økonomisk situasjon, forstå hva som utgjør inntekt og utgifter og kunne planlegge og kontrollere pengestrømmene i eget hushold.
- Ha kunnskap om hvor man kan søke hjelp dersom man står overfor økonomiske problemer.
- Være klar over de økonomiske forholdene ved bruk av digital teknologi og media.
- Kunne sammenligne priser og kvalitet basert på husholdets behov.

Kjerneinnhold:

- Prinsipper for økonomisk forvaltning
- Pengestrømmer i et privat hushold
- Regelverk om personlig økonomi
- Økonomiske problemer

Ved å knytte forbrukerkunnskapen til flere fag, gikk man fra en emneorganisering til en tverrfaglig organisering av forbrukerkunnskap i norsk skole. Den tverrfaglige modellen skulle organiseres gjennom to hovedtemaer: bærekraftig forbruk og media og teknologi. Disse temaene brytes videre ned i undertemaene: forbrukernes rettigheter og plikter, hushold og medvirkning, markedsføring og kommersielle medier, samt personlig økonomi. Undertemaene skal knyttes til ulike fag, slik at forbrukerundervisningen kommer til uttrykk i forskjellige faglige kontekster, avhengig av tema. I modellen til Nordisk ministerråd er privatøkonomi koblet til matematikk, heimkunnskap og språk, mens det i dagens norske læreplanverk i hovedsak er knyttet til matematikk og samfunnsfag.

Selv om det er variasjoner i hvordan de ulike nordiske landene har oversatt anbefalingene fra Nordisk ministerråd til konkret skolepolitikk, har alle basert seg på en tverrfaglig organisering. I Norge ble denne organiseringen innført som en del av fagfornyelsen i 2020, etter at Solberg-regjeringen igangsatte arbeidet i 2017 og vedtok reformen i 2020 (Kunnskapsdepartementet, 2017). De tverrfaglige temaene som ble innført med fagfornyelsen «(...) *tar utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringer som krever engasjement og innsats fra enkeltmennesker og fellesskapet i lokalsamfunnet, nasjonalt og globalt.*» (Kunnskapsdepartementet, 2017). Temaene er forankret i læreplanverket som tre overordnede områder: *folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap*, og bærekraftig utvikling. Disse kommer til uttrykk som kompetansemål i de fagene der det er relevant. Målet med de tverrfaglige temaene er å hjelpe elevene med å se sammenhenger på tvers av fag og emner, og at «*Elevene skal få innsikt i utfordringer og dilemmaer innenfor temaene. De skal forstå hvordan vi gjennom kunnskap og samarbeid kan finne løsninger, og de skal lære om sammenhenger mellom handlinger og konsekvenser*» (Kunnskapsdepartementet, 2017).

4.3. Privatøkonomi i læreplanverket

Privatøkonomi inngår i dag som en del av det tverrfaglige temaet *folkehelse og livsmestring*, og er formalisert i læreplanverket som kompetansemål i forskjellige fag. Vi går i dette delkapittelet gjennom hvordan kunnskap om privatøkonomi er nedfelt i læreplanen og ser på typen kunnskap som vektlegges og hvor mye tid som eventuelt er satt av til undervisning. Vi velger å se på læreplanverket, siden læreplaner fungerer som styringsinstrumenter for hva klasseromsundervisningen skal inneholde (Utdanningsdirektoratet, u.d.). Ved å se hvordan

undervisningsmålene for privatøkonomi er nedfelt i læreplanen ser vi når undervisningen er tiltenkt å ta sted, hva undervisningen skal vektlegge, hvor lang tid undervisningen bør ta, samt hvorvidt og hvordan elevenes læringsutbytte eventuelt skal evalueres.

På videregående nivå er kompetansemålene i *folkehelse og livsmestring* organisert under matematikk- og samfunnsfagene. I samfunnsfag på vg1 og vg2 skal alle elever ha fått undervisninger som legger opp til ett eneste kompetansemål: «å *drøfte korleis personlig økonomi, kommersiell påverknad og forbruk påverkar enkeltpersonar, grupper og samfunnet*» (Kunnskapsdepartementet, 2019b). Læreplanverket angir ikke hvor mange undervisningstimer som skal brukes på kompetansemålet. Elevene skal vurderes hvert semester, og standpunkt karakteren skal baseres på det faglige nivået de viser på kompetansemålene i samfunnsfag. Elevene skal i løpet av hvert semester vurderes, og få en endelig standpunkt karakter basert på det faglige nivået de viser på tvers av kompetansemålene i samfunnsfag. Det er ikke spesifisert om og hvordan elevenes økonomiske kunnskap skal vurderes (Kunnskapsdepartementet, 2019b). Det mangler også pensum i opplæringsplanene for skolen.

I matematikkfaget på videregående er det i matematikk P1 for yrkesfag og P2 for studieforberedende vi finner privatøkonomi formalisert som et kompetansemål. Det innebærer at det kun er elevene som tar praktisk matematikk som skal få matematikkundervisning som er av privatøkonomisk relevans. Elevene som tar matematikk P1 for yrkesfag og P2 for studiespesialiserende skal ha undervisning om hvordan de kan «*vurdere val knytte til personlig økonomi og reflektere over konsekvensar av å ta opp lån og bruke kredittkort*» (Kunnskapsdepartementet, 2019a, 2019c). Elevene som går studiespesialiserende skal til sammen ha 140 timer med undervisning i matematikk 1P på vg1 og 84 timer med undervisning i matematikk 2P på vg2 (Kunnskapsdepartementet, 2019a, 2019b). Elevene som går på yrkesfag skal motta 84 timer med undervisning i matematikk 1P på vg1 nivå (Kunnskapsdepartementet, 2019b). Elevene skal i løpet av hvert semester bli vurdert, og få en endelig standpunkt karakter basert på det faglige nivået de behersker på tvers av kompetansemålene i matematikk 1P og 2P (Kunnskapsdepartementet, 2019a, 2019b). Det er ikke spesifisert om og hvordan elevenes økonomiske kunnskap skal vurderes (Kunnskapsdepartementet, 2019a, 2019b). Det er videre mulig at elever mottar undervisning om privatøkonomi i andre fag enn samfunnsfag og matematikk 1P og 2P, men det er kun i de to fagene at privatøkonomi er formalisert som en del av kompetansemålene elevene skal få undervisning om.

Tabell 4-1 Privatøkonomi i læreplanen 2020

Skolefag	Beskrivelse av innholdet i faget knyttet til personlig økonomi	Kompetansemål og vurdering
Matematikkfag P fellesfag vg1/vg2	I matematikk P1 og P2 handlar det tverrfaglege temaet folkehelse og livsmeistring om å gi elevane kompetanse i personleg økonomi. Gjennom faget skal elevane få forståing for matematiske representasjonar og modellar. Det vil hjelpe dei til å gjere ansvarlege livsval.	Matematikk 2P: "vurdere val knytte til personleg økonomi og reflektere over konsekvensar av å ta opp lån og å bruke kredittkort"
Samfunnskunnskap fellesfag vg1/vg2	I samfunnskunnskap handlar det tverrfaglege temaet folkehelse og livsmeistring om at elevane utviklar kunnskap om kva og kven som påverkar identiteten, sjølvkjensla, tryggleiken og tilhøyrsla deira. I faget møter elevane tema som kjønn, seksualitet, grensesetjing, rus, digitale spor og personleg økonomi. Dette kan bidra til at dei gjer gode livsval og får forståing og respekt for mangfald og for andre sine verdiar og livsval.	«drøfte korleis personleg økonomi, kommersiell påverknad og forbruk påverkar enkeltpersonar, grupper og samfunnet»

4.4. Oppsummering

I kapittel 4 har vi gjennomgått den historiske utviklingen av privatøkonomi og forbrukerkunnskap som en del av elevenes utdanning. Tematikken ble først introdusert i 1995 gjennom faget *økonomi og informasjonsbehandling*, som ble etablert i kjølvannet av bankkrisen i perioden 1988–1993. Faget forsvant deretter fra læreplanverket. Først med fagfornyelsen i 2020 kom privatøkonomi tilbake, nå som en del av det tverrfaglige temaet *folkehelse og livsmeistring*.

Implementeringen av forbrukerkunnskap som en del av skoleutdanningen er i tråd med utviklingen ellers i Europa. I EU har det blitt satset på utviklingen av tverrnasjonale nettverk som en viktig arena for utviklingen av forbrukerundervisning, og har i en nordisk-baltisk kontekst blitt gjennomført som en del av arbeidet til Nordisk ministerråd. Arbeidet til Nordisk ministerråd reflekterer en annerkjennelse av at forbrukerundervisningen bør henvende seg til både individuelle og samfunnsmessige utfordringer. Dette kommer til uttrykk både i anbefalingene fra Ministerrådet som lå til grunn for etableringen av tverrfaglige temaer i skolen, og i form av kunnskapsmål som er av relevans for eget liv så vels om forståelsen man har av samfunnet.

I norsk kontekst er undervisningen elevene skal få om privatøkonomi på videregående nivå formalisert som en del av samfunnsfag og matematikk 1P og 2P. Undervisningen fokuserer i samfunnsfag på sammenhengen mellom individets privatøkonomiske situasjon og samfunnet, og i matematikk 1P og 2P på hvordan elevene kan bruke matematiske modeller for å ta ansvarlige, privatøkonomiske valg.

Når vi ser funnene fra kapittelet i lys av rapportens kvalitetskriterier, vil vi kommentere på mulige utfordringer som omhandler undervisningens organisering i læreplanverket, undervisningens innhold og vurderingen av elevenes læringsutbytte.

Undervisning om privatøkonomi er i læreplanverket for videregående skole organisert for å ta sted det første og andre året elevene går på videregående. Det er kun i samfunnsfag at alle elever skal få undervisning rettet inn mot et privatøkonomisk kompetansemål, mens det i matematikkfaget er avhengig av om man har tatt matematikk 1P eller 2P. Slik sett er omfanget av undervisningen elever mottar om privatøkonomi også avhengig av hvilket matematikkfag de har valgt selv. Slik undervisningen i privatøkonomi er organisert i dagens læreplanverk er syv av ni kompetansemål plassert på grunnskolenivå og de resterende to på videregående nivå (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Det betyr at eleven i all hovedsak mottar kunnskap om privatøkonomi minst to år før de eventuelt skal forlate redet og ta ansvar for egen økonomi¹. Undervisningen i privatøkonomi foregår dermed trolig på et tidspunkt når den har lite overføringsverdi til eget liv. Det er også verdt å merke seg at læreplanverket ikke spesifiserer hvor mange timer som skal brukes på undervisning i privatøkonomi. Omfanget av undervisningen vil derfor i stor grad avhenge av den enkelte læreren.

Når vi videre ser på hva læreplanverket sier om undervisningens innhold, så ser vi at det vektlegges teoretisk forståelse av privatøkonomi i matematikkfaget og en helhetsforståelse av sammenhengen mellom egen privatøkonomi og samfunnet ellers i samfunnsfag. Undervisningens innhold er i liten grad spesifisert utover vide kompetansemål som skal dekkes, og sier lite om hvordan de skal oversettes til undervisning i klasserommet. Dette er en konsekvens av at det ikke finnes nasjonale retningslinjer for hvordan det tverrfaglige emnet *folkehelse og livsmestring* skal praktiseres, som kan bidra til stor variasjon i hvordan det undervises. Undervisningen har heller ikke et eksplisitt fokus på holdninger til privatøkonomisk styring, som forskning (Poppe & Tufte, 2022) viser er en viktig faktor som hjelper individer oversette hva de kan om privatøkonomi til gode økonomiske valg.

Til slutt har vi sett at det ikke finnes krav til at elevene spesifikt skal vurderes i hva de kan om privatøkonomi. Når det finnes hverken pensum eller karakterer/eksamener som spesifikt måler hva elevene kan om privatøkonomi, er det vanskelig å si noe om læringsutbyttet elevene får fra undervisningen. Det gjør det vanskelig å måle resultatene fra undervisningen, og der gir heller ikke grunnlag for å undersøke hvor god undervisningen i privatøkonomi er på forskjellige skoler og faglinjer.

¹ Privatøkonomi er tydeligere forankret i læreplanverket for grunnskolen, og tar større plass i undervisningen sammenlignet med videregående nivå. Privatøkonomi er en del av undervisningen i samfunnsfag og matematikk, og er formalisert gjennom kompetansemålene: «Reflektere over sammenhengene mellom personlig økonomi og forbruk hos den enkelte» (4. trinn, samfunnsfag), «Lage og løse oppgaver i regneark som omhandler personlig økonomi» (5. trinn, matematikk), «Reflektere over hvordan kommersiell påvirkning kan virke inn på forbruk, personlig økonomi og selvilde» (7. trinn, samfunnsfag), «Lage og vurdere budsjett og regnskap ved å bruke regneark med cellereferanser og formler» (7. trinn, matematikk), «Vurdere hvordan arbeid, inntekt og forbruk kan påvirke personlig økonomi, levestandard og livskvalitet» (10. trinn, samfunnsfag), «Hente ut og tolke informasjon fra tekster om kjøp og salg og ulike typer lån og bruke det til å formulere og løse problemer» (10. trinn, matematikk) og «Planlegge, utføre og presentere et utforskende arbeid knyttet til personlig økonomi» (10. trinn, matematikk). Dette er nok en refleksjon av at ungdomsskolen fortsatt er en del av den obligatoriske grunnskoleopplæringen alle norske elever i teorien skal gjennom. Videregående er på den andre siden ett valgfritt utdanningsløp, selv om 82.2 prosent av norske elever fullfører videregående skole i løpet av fem til seks år ([Gjennomføring i videregående opplæring – SSB](#)). Slik sett kan grunnen til at privatøkonomi figurerer som en tydeligere del av ungdomsskolens læreplanverk være et resultat av den institusjonelle strukturen til det norske utdanningssystemet. Ved å ha en tydeligere tilstedeværelse av privatøkonomi i ungdomsskolen *'sikrer'* man at *'alle'* elevene gjennomgår den mest substansielle innsatsen skolen gjør i overføringen av kunnskap og kompetanse i privatøkonomi.

5. Hva er status i norsk videregående opplæring? Spørreundersøkelse blant lærere

I dette kapitlet undersøker vi problemstilling 3, som handler om hvordan privatøkonomi undervises i videregående opplæring i Norge. Vi presenterer funn fra en spørreundersøkelse som vi gjennomførte blant lærere i videregående skoler, som vi heretter omtaler som *lærerundersøkelsen*. Undersøkelsen ble sendt ut til lærere i videregående skoler, og alle ble oppfordret til å svare – uavhengig av om de underviser i privatøkonomi eller ikke. Av de 196 lærere som har fullført spørreskjemaet, er det 94 som underviser eller har undervist i privatøkonomi på videregående skole. Deres svar gir oss innsikt iblant annet hvilken plass privatøkonomi har i videregående opplæring, hvordan undervisningen er organisert, hvilket innhold som undervises i og lærernes kompetanse.

På grunn av det lave antallet respondenter presenterer vi resultatene som frekvenser (antall) fremfor andeler (prosent). Vi må også huske at lærere ofte underviser på ulike trinn, i ulike studieretninger og ulike skolefag. Lærere kunne som regel krysse av for flere svaralternativer.

5.1. Når underviser lærerne i privatøkonomi og hvor mye?

For å få bedre innsikt i hvordan undervisning i privatøkonomi er organisert, presenterer Tabell 5-1 en oversikt over hvilken skoletrinn undervisning i privatøkonomi finner sted i videregående opplæring generelt og per studieretninger. I utvalget er det flere lærere som underviser i privatøkonomi i studieforberedende retning enn i yrkesfaglig. På studieforberedende underviser flest lærere på vg2, etterfulgt av vg1 og vg3. I yrkesfaglig retning er undervisningen omtrent likt fordelt mellom vg1 og vg2. Undervisning i privatøkonomi på vg3 inngår ikke i læreplanen. Det at enkelte likevel rapporterer at de underviser i privatøkonomi på dette trinnet, kan skyldes at privatøkonomi tilbys som fellesfag eller valgfag på vg3.

Tabell 5-1 Undervisning i privatøkonomi samlet, per program og trinn. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Skoletrinn	Alle (n=94)	Yrkesfaglig retning (n=54)	Studieforberedende (n=63)
vg1	52	34	36
vg2	62	33	43
vg3	9	4	3
Annet (yrkesfag med studiekompetanse, særløp osv.)	4	3	2

For å kartlegge hvordan privatøkonomi undervises som tverrfaglig emne, inkluderte vi et spørsmål om dette i spørreskjemaet til lærerne. Tabell 5-2 gir en oversikt over hvilke fag privatøkonomi undervises i, samlet og fordelt på trinn. Resultatene viser at undervisningen i privatøkonomi hovedsakelig foregår innenfor fagene matematikk og samfunnskunnskap. Dette er i tråd med intensjonene i læreplanen, som beskrevet i kapittel 4, og gjelder på tvers av trinnene. Privatøkonomi undervises også i tilknytning til ulike yrkesfag og økonomifag, noe som tyder på en viss variasjon i hvordan temaet integreres i undervisningen.

Tabell 5-2 I tilknytning til hvilke(t) fag underviser du eller har du undervist du i privatøkonomi? Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Skolefag	Alle (n=94)	vg1 (n=52)	vg2 (n=62)	vg3 (n=9)	Annet (n=4)
Matematikk	43	24	29	5	1
Samfunnsfag	33	18	24	2	2
Yrkesfag	15	9	8	0	2
Økonomifag	8	4	8	2	0
Annet fag	5	4	2	0	0
Helse- og oppvekstfag	2	1	2	0	0
Ingen spesielle fag	2	2	1	0	0

Hvorvidt undervisning i privatøkonomi er tilgjengelig for elevene samt undervisningens omfang, kan ha betydning for hvor mye elevene faktisk lærer om temaet. Tabell 5-3 viser gjennomsnittlig antall rapporterte timer som brukes på privatøkonomi på hvert trinn. Lærerne rapporterer at de i snitt underviser i privatøkonomi i 9 timer på vg1 og vg2, og 5 timer på vg3. Det er imidlertid stor spredning: På både vg1 og vg2 varierer timetallet fra én til 30 timer, som tilsvarer en variasjon på en undervisningstime til omtrent én undervisningsuke. På vg3 varierer det fra én til 10 timer. Denne spredningen henger trolig sammen med at læreplanen verken angir et veiledende eller obligatorisk timetall for temaet. Dermed står skolene i stor grad fritt til å avgjøre både omfang i undervisningen.

Tabell 5-3 Omtrent hvor mange skoletimer har du brukt på undervisning i privatøkonomi? n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Skoletrinn	Gjennomsnittlig antall timer	Min-maks
vg1	9.02	1-30
vg2	8.95	1-30
vg3	5.33	1-10
Annet (yrkesfag med studiekompetanse, særlop osv.)	9.33	6-12

5.2. Hva underviser lærerne i?

Undervisning i privatøkonomi er en viktig arena for å bidra til at ungdom utvikler seg til kompetente og ansvarlige økonomiske aktører. Det er derfor avgjørende at skoleundervisningen omfatter temaer som er relevante i dagens samfunn. For at undervisningen skal oppleves som meningsfull, er det også viktig at temaene fremstår som relevante for den livsfasen elevene befinner seg i – eller er i ferd med å tre inn i som studenter, lærlinger eller arbeidstakere.

Læreplanene for videregående skole spesifiserer ikke hvilke konkrete temaer som skal inngå i undervisningen om privatøkonomi (jf. kapittel 4). Det er med andre ord i stor grad opp til den enkelte lærer å avgjøre hvilke emner som tas opp i undervisningen. I spørreskjemaet spør vi lærere om seksten temaer som vi vurderer som viktige for å styrke elevenes økonomiske kunnskap og trygghet. Elleve av temaene er hentet fra SIFOs ungdomsundersøkelse (Gyure & Lynum, 2024). Disse temaene er inkludert for å få også lærernes vurdering av i hvilken grad de blir dekket i undervisningen. Disse temaene er: sparing, investering, boliglån, forbrukslån, bank- og forsikringstjenester, kredittkort, budsjett, regnskap, inflasjon, rettigheter ved kjøp av varer og tjenester, samt hvordan økonomiske endringer kan påvirke familiens situasjon. I tillegg har vi inkludert fire temaer som viste seg å være særlig relevante i ungdomsundersøkelsen: planlegging

av egen økonomi, pengespill/gambling, kunnskapskilder, og hva man kan gjøre dersom man får økonomiske problemer. Tabell 5-4 gir en oversikt over antall lærere som oppgir at de har undervist i hvert av disse temaene, rangert i synkende rekkefølge.

Tabell 5-4 Antall lærere som har undervist i disse temaene. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Tema	Antall lærere undervist i temaet
Budsjett	82
Planlegging av egen økonomi	80
Sparing	80
Boliglån	76
Forbrukslån	75
Regnskap	71
Kredittkort	69
Studielån	63
Hva man kan gjøre hvis man får økonomiske problemer	43
Hvordan endringer i økonomien påvirker familiens situasjon	42
Investering	31
Rettigheter når man kjøper en vare eller tjeneste	31
Inflasjon	29
Pengespill/gambling	24
Bank- og forsikringstjenester	23
Kunnskapskilder og innhenting av informasjon om privatøkonomi	19
Ingen av disse	1

Flertallet av lærerne oppgir at de underviser i temaer som budsjett, planlegging av egen økonomi og sparing. Over to tredjedeler rapporterer også at de tar opp boliglån, forbrukslån, regnskap, kredittkort og studielån – temaer som i stor grad egner seg for regneoppgaver. At mange lærere underviser i forbrukslån og kredittkort, kan tyde på en bevissthet om at økt bruk av slike produkter utgjør en økende utfordring blant ungdom og at skolen kan bidra til å motvirke denne utfordringen gjennom undervisning. Samtidig er det verdt å merke seg at langt færre lærere oppgir å undervise i temaer som økonomi- og gjeldsrådgivning, sammenhenger mellom privatøkonomi og samfunnsøkonomi, forbrukerrettigheter og kunnskapskilder om privatøkonomi. Dette er temaer som i større grad krever kritisk refleksjon, vurdering av risiko og forståelse for komplekse, strukturelle sammenhenger, som kan gjøre dem mer krevende å integrere i undervisningen, særlig innenfor rammene av matematikkfaget. Et annet tema som få lærere dekker, er pengespill og gambling, til tross for at de utgjør en stor risiko for mange unge.

Det er stor variasjon i hvor mange av disse temaene lærerne oppgir de dekker i undervisningen. Antallet kan variere mellom 1 og 16. Omtrent en tredjedel av lærere oppgir at de har undervist i 6 temaer, halvparten av lærerne har undervist i 9 temaer, og det er ytterst få som underviser i alle temaene. *Vedlegg 2* gir en oversikt over antall temaer som lærere oppgir de underviser i.

At enkelte temaer i mindre grad inngår i undervisningen, kan ha sammenheng med at lærerne opplever dem som utfordrende å undervise i, eller at de vurderer dem som mindre relevante for elevgruppen. *Vedlegg 3* er det oversikt over lærenes vurderinger av temaer det er vanskeligst å undervise i. Det er en tydelig sammenheng mellom temaer som sjelden dekkes i undervisningen

og de som i størst grad oppleves som utfordrende. De temaene som færre lærere undervise i, overlapper i stor grad med de temaene som lærere oppgir er mest utfordrende å undervise i, og omvendt. Disse utfordringene kan handle om temaets kompleksitet, lærernes egen kompetanse på området, elevenes forkunnskaper, samt etiske dilemmaer. Et unntak er studielån. Det er ingen lærere i utvalget som vurderer studielån som et utfordrende tema å undervise i, men det inngår likevel ikke i undervisningen hos alle lærere (jf. Tabell 5-4). Dette kan skyldes at lærerne ikke oppfatter studielån som relevant for elevgruppen, eller at det prioriteres lavere enn andre temaer innenfor den begrensede undervisningstiden.

Undervisning i økonomisk kunnskap fører ikke nødvendigvis til at ungdom tar mer fornuftige økonomiske beslutninger. Som vist i kapittel 3, er sammenhengen mellom økonomiundervisning og økonomisk dugelighet ofte svak eller fraværende. Dette kan skyldes flere forhold. Én mulig forklaring er at skoleundervisningen i begrenset grad bidrar til å utvikle elevenes økonomiske dugelighet. Med andre ord får elevene i liten grad anledning til å arbeide med praktiske oppgaver hvor de kan anvende kunnskapen i realistiske beslutningssituasjoner. Tabell 5-5 gir en oversikt over antall lærere som oppgir at de har undervist i hvert av disse temaene, antall lærere som oppgir at de har gitt elevene praktiske oppgaver innenfor ulike temaer, og differansen mellom de to.

Det mest iøynefallende funnet er at færre lærere oppgir å ha brukt praktiske oppgaver enn å ha undervist i hvert enkelt tema. Denne forskjellen tyder på at undervisningen i stor grad er teoribasert, og at elevene i begrenset grad får mulighet til å anvende kunnskapen i praktiske oppgaver. Det kan svekke læringseffekten – særlig når målet er å styrke elevenes evne til å ta informerte og ansvarlige økonomiske beslutninger i hverdagen. Forskjellen mellom undervisning og bruk av praktiske oppgaver er størst for temaene studielån, kredittkort, forbrukslån, boliglån og sparing – temaer som har stor relevans for ungdom på terskelen til voksenlivet. For eksempel oppgir 75 lærere at de underviser om forbrukslån (jf. Tabell 5-4), mens bare 51 oppgir at de gjør dette ved hjelp av praktiske oppgaver.

Tabell 5-5 Antall lærere som har undervist og gitt elevene praktiske oppgaver. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Tema	Undervist i temaet	Brukt praktiske oppgaver i temaet	Differanse
Studielån	63	34	29
Kredittkort	69	42	27
Forbrukslån	75	51	24
Boliglån	76	53	23
Sparing	80	57	23
Hva man kan gjøre hvis man får økonomiske problemer	43	21	22
Inflasjon	29	7	22
Investering	31	10	21
Hvordan endringer i økonomien påvirker familiens situasjon	42	25	17
Pengespill/gambling	24	8	16
Rettigheter når man kjøper en vare eller tjeneste	31	15	16
Planlegging av egen økonomi	80	66	14
Bank- og forsikringstjenester	23	12	11
Regnskap	71	64	7
Kunnskapskilder og innhenting av informasjon om privatøkonomi	19	15	4
Budsjett	82	79	3
Ingen av disse	1	0	1

5.3. Lærernes utdanningsbakgrunn og kompetanse i privatøkonomi

Lærernes utdanningsbakgrunn og kompetanse kan ha stor betydning for elevenes læringsutbytte. Blant lærerne som underviser eller har undervist i privatøkonomi finner vi bakgrunn fra videregående skole, yrkesfaglig utdanning med praktisk-pedagogisk utdanning (PPU), samt høyere utdanning, hvorav universitets- og høyskoleutdanning av høyere grad er vanligst. Kvinnene er i flertall. Oversikt over lærenes utdanningsnivå og kjønn er vedlagt (*vedlegg 2*). Utvalget representerer hele aldersspennet fra 20 til 69 år med snitt på 46 år (og median 47 år). *Vedlegg 4* gir en oversikt over lærenes utdanningsnivå.

Lærerne i privatøkonomi har en variert utdanningsbakgrunn, og mange har utdanning i flere fagfelt. Tabell 5-6 gir en oversikt over lærernes utdanningsbakgrunn. De fleste lærerne har sin utdanning i realfag (som inkluderer matematikk) og samfunnsfag (som inkluderer økonomi), som er de fagene læreplanen integrerer privatøkonomi i.

Tabell 5-6 Lærers utdanningsbakgrunn. Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Utdanningsbakgrunn	Lærere i privatøkonomi (n=94)
Realfag	42
Samfunnsfag	37
Humanistiske fag	28
Yrkesfag	16
Idrettsfag	1
Annet	17

Mange av lærerne har sin utdanning innen fagområder som er relevante for undervisning i privatøkonomi. Likevel kan det variere i hvilken grad de selv opplever å ha tilstrekkelig kompetanse til å undervise i emnet. Tabell 5-7 gir en oversikt over lærernes egenvurderte kompetanse til å undervise i privatøkonomi. Omtrent to tredjedeler av lærerne vurderer sin egen kompetanse som ganske høy eller høy, og den resterende tredjedelen plasserer seg selv midt på skalaen. Dette gjelder både kvinner og menn. Det forholdsvis høye kompetansenivået kan tyde på at mange av lærerne er godt kvalifiserte til å undervise i privatøkonomi. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at lærerne som har svart på denne undersøkelsen ikke nødvendigvis er representative for alle lærere i Norge. Det er mulig at utvalget i større grad består av lærere som er særskilt engasjert i faget. Dette kan innebære at utfordringer knyttet til kompetanse er underestimert i denne undersøkelsen.

Tabell 5-7 Lærernes egenvurderte kompetanse i privatøkonomi. n=94 lærere i privatøkonomi Antall svar

	Alle (n=94)	Kvinne (n=41)	Mann (n=53)
Svært lav	0	0	0
Ganske lav	1	1	0
Verken høy eller lav	33	22	11
Ganske høy	51	24	27
Svært høy	9	6	3

Lærere, uavhengig av kompetansenivå, har mulighet til å invitere eksterne aktører – som Sparebank, NAV og Ungt Entreprenørskap – til å holde foredrag om privatøkonomi. For lærere som vurderer egen kompetanse som utilstrekkelig, kan slikt samarbeid fungere som et viktig supplement for å styrke undervisningskvaliteten og gi elevene relevant og praksisnær kunnskap. Også lærere med solid faglig kompetanse kan ha utbytte av eksterne aktører, blant annet i form av faglig påfyll, nye perspektiver og inspirasjon til videreutvikling av egen undervisningspraksis. Vedlegg 5 viser imidlertid at svært få lærere i privatøkonomi i vårt utvalg har benyttet seg av denne muligheten.

5.4. Mulige utfordringer

Undervisning i privatøkonomi kan innebære en rekke utfordringer som kan påvirke elevenes læringsutbytte negativt. I ytterste konsekvens kan slike utfordringer føre til at undervisningen uteblir helt. Basert på eksisterende forskning og uformelle samtaler med lærere har vi identifisert 13 forhold som kan være utfordrende. De kan kategoriseres innen områder som elevforutsetninger, tverrfaglig samarbeid, ressurstilgang samt strukturelle betingelser. Denne listen er ikke uttømmende, men gir et innblikk i noen av de mest sentrale barrierene som lærerne

kan oppleve. Figur 5-1 er et diagram som viser hvor mange lærere som påpeker hvert enkelt forhold som utfordrende.

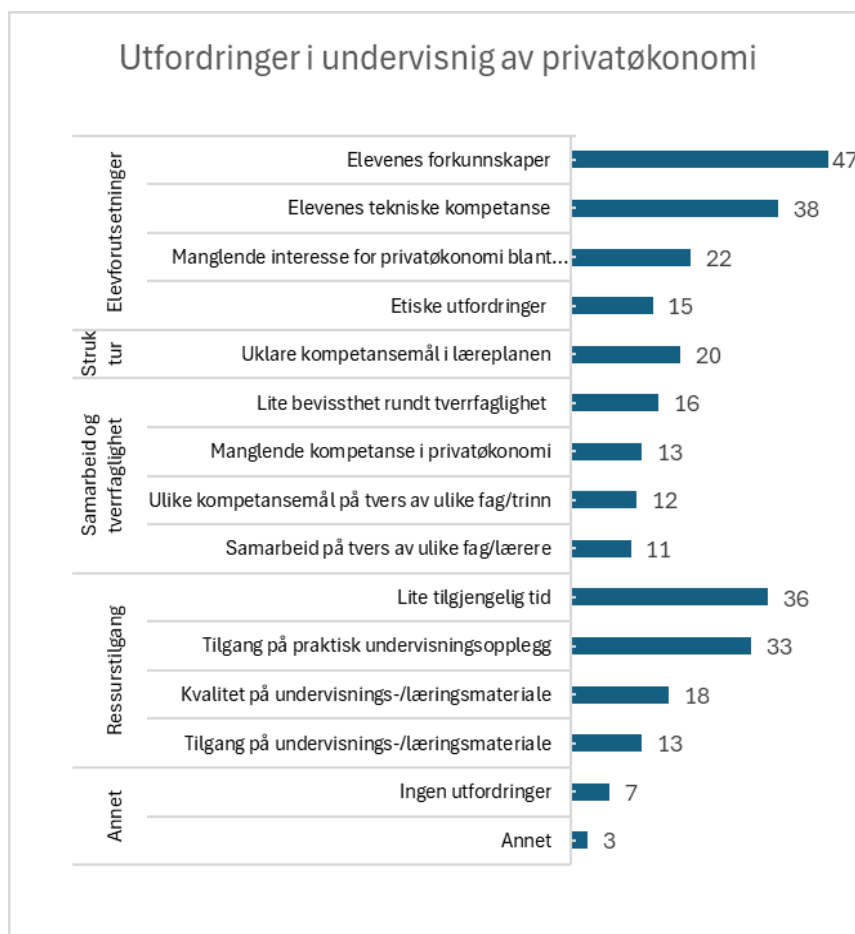
Mange lærere trekker frem elevenes svake forkunnskaper, samt manglende teknisk kompetanse (for eksempel i Excel), som sentrale hindringer for effektiv undervisning. Dette kan ha direkte konsekvenser for elevenes progresjon og læringsutbytte. Mange lærere trekker også frem begrenset tid i timeplanen som en utfordring. Når svake forkunnskaper kombineres med knapp undervisningstid, forsterkes problemet ytterligere. Undervisningen må tilpasses elevenes nivå, og uten tilstrekkelig tid risikerer man at læringsutbyttet svekkes betydelig.

I tillegg fremhever mange lærere mangel på praktiske undervisningsopplegg som en barriere. Dette kan forklare hvorfor enkelte temaer i liten grad formidles gjennom praktiske oppgaver (jf. Tabell 5-5), som igjen kan redusere undervisningens relevans og overføringsverdi til elevenes hverdag. Enkelte lærere rapporterer også at uklare kompetansemål i læreplanen utgjør en barriere for undervisningen.

Det er få lærere som oppgir egen fagkompetanse som en utfordring. Dette samsvarer med at over halvparten av lærerne vurderer sin egen kompetanse som ganske høy eller svært høy (jf. Tabell 5.1.2.). Tverrfaglige forhold – som manglende bevissthet om tverrfaglighet, ulike kompetansemål på tvers av fag og trinn, samt begrenset samarbeid mellom faglærere – nevnes også, men rapporteres i liten grad som utfordrende.

Som nevnt innledningsvis, ble alle lærere oppfordret til å besvare spørreskjemaet, uavhengig av om de underviser i privatøkonomi. Av de 196 respondentene oppgir 102 at de ikke underviser i temaet. Dette er i utgangspunktet kun problematisk dersom det gjelder lærere i fag hvor privatøkonomi er relevant. Vi har ikke informasjon om hvilke fag disse lærerne underviser i, men vi kjennes deres fagbakgrunn. Flertallet har fagbakgrunn fra yrkesfag eller humaniora, mens enkelte har bakgrunn fra samfunnsfag eller realfag (jf. Vedlegg 6). Som vist i tabell 5.1.1 er den klart vanligste begrunnelsen at temaet ikke anses som relevant for eget fag. Noen lærere oppgir andre faglige prioriteringer eller manglende kompetanse som årsak. Noen trekker også frem mangel på undervisningsopplegg eller nødvendige ressurser som en medvirkende årsak. Disse funnene kan tyde på at noen lærere anser privatøkonomi som relevant i deres fag, men avstår fra å undervise i det på grunn av prioriteringer, kompetansemangel eller praktiske hindringer.

Figur 5-1 Opplever du noen utfordringer når du underviser i privatøkonomi? Flere svar mulig. n=94 lærere. Antall svar

Tabell 5-8 Hvorfor lærere ikke underviser i privatøkonomi. Flere svar mulig. n=102 lærere. Antall svar

Hvorfor underviser du ikke i privatøkonomi?	
Er ikke relevant i mitt/mine fag	82
Har andre prioriteringer	17
Har ikke nødvendig kompetanse til å undervise i privatøkonomi	16
Mangler undervisningsopplegg	9
Har ikke nok ressurser	4
Annet	5

5.5. Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt problemstilling 3, som omhandler hvordan privatøkonomi undervises i videregående opplæring i Norge. Med utgangspunkt i en spørreundersøkelse blant lærere har vi undersøkt tidspunktet i skoleløpet for når undervisningen finner sted, omfanget av undervisningen og hvilke temaer som vektlegges. Antallet respondenter er lavt, og funnene derfor må tolkes med forsiktighet. Funnene avdekker betydelig variasjon både i antall undervisningstimer og i undervisningens innhold, noe som i stor grad kan tilskrives fraværet av tydelige føringer i læreplanverket. Videre har vi identifisert flere utfordringer ved dagens praksis som kan påvirke undervisningens kvalitet og dermed elevens læringsutbytte. I det påfølgende kapitlet drøfter vi disse funnene i lys av de seks kvalitetsdimensjonene som ble presentert innledningsvis.

6. Skolenes forbedringspotensial

Skolen har et bredt samfunnsmandat som innebærer å forberede barn og unge på å mestre livets utfordringer. Å utruste barn og unge med økonomisk kunnskap til å ta fornuftige økonomiske beslutninger og forebygge betalingsproblemer er en sentral del av dette mandatet. Samtidig skal skolen ivareta andre viktige samfunnsoppgaver, som demokratisk dannelse, likestilling, bærekraftig utvikling med mer. Det er derfor nødvendig å anerkjenne at skolens ansvar og kapasitet har visse grenser.

Tidligere undersøkelser viser at norske ungdommer har begrenset kunnskap om privatøkonomi, og at videregående opplæring i dag spiller en relativt beskjeden rolle i formidlingen av slik kunnskap. I denne rapporten har vi derfor undersøkt skolens evne til å tilby effektiv undervisning i økonomi og hvordan den kan styrkes innenfor skolens eksisterende rammer. I dette kapitlet vurderer vi kvaliteten på dagens undervisningspraksis med utgangspunkt i seks kvalitetsdimensjoner: utdanningens organisering, tilgjengelighet, innhold, kompetanse, samarbeid og resultatmåling.

6.1. Kvalitetsvurdering av skoleundervisningen

Organisering

Kvaliteten på skoleundervisningen i privatøkonomi kan henge sammen med hvordan undervisningen er organisert, og hvilke ressurser lærerne har tilgjengelig. I tråd med intensjonene fra Nordisk ministerråd undervises privatøkonomi som et tverrfaglig emne i både Norge, Danmark og Finland. I Belgia har videregående skoler stor fleksibilitet og kan velge å tilby privatøkonomi som eget fag, fag eller et prosjekt. Til tross for ulik organisering, representerer alle tre land gode eksempler på hvordan skolene kan bidra til å styrke elevenes økonomiske kunnskap. Hvert land har løsninger som kan vurderes for å forbedre undervisningen i Norge.

I Norge konkurrerer privatøkonomi med andre tverrfaglige temaer innenfor *folkehelse og livsmestring* om begrenset tid i timeplanen. Tidsfaktoren blir dermed avgjørende for om, og i hvilken grad, elevene får undervisning i privatøkonomiske temaer. Læreplanverket gir stor frihet når det gjelder antall timer i privatøkonomi, som resulterer i betydelig variasjon i undervisningspraksis. Ifølge lærerundersøkelsen varierer timetallet betydelig – fra én enkelt time til rundt 30, tilsvarende én undervisningsuke. Mange lærere oppgir at mangel på tid er en betydelig barriere for økonomiundervisningen. I både Danmark og Finland har man forsøkt å sikre privatøkonomiens plass i skolen gjennom henholdsvis veiledende og obligatoriske timetall, selv om temaet fortsatt undervises tverrfaglig.

Tilgjengelighet

Tidspunktet for når elever får undervisning i privatøkonomi antas å ha betydning for læringsutbytte. I Belgia, Danmark og Finland introduseres privatøkonomi tidlig i skoleløpet, i tråd med en ambisjon om å fremme livslang læring. Men økonomiundervisning på videregående trinn varierer. I Norge tilbys undervisning i privatøkonomi både på ungdomstrinnet og i videregående opplæring, i samsvar med læreplanens intensjoner. På vg1 og vg2 inngår privatøkonomi, både i studieforberedende og yrkesfaglige programmer. Enkelte lærere rapporterer også om undervisning i temaet på vg3, men i betydelig mindre grad. Tidspunktet for undervisningen i Norge kan være uheldig valgt, ettersom mange elever får undervisningen ett til to år før de flytte hjemmefra og må ta ansvar for egen økonomi. Tidligere forskning (Bakkeli, 2020) viser at elever har størst behov for økonomiundervisning i overgangen fra skole til voksenliv, i en fase hvor

temaene oppleves som særlig relevante og umiddelbart anvendbare. Slik dagens læreplanverk er utformet, er det mulig at økonomiundervisningen gis på et tidspunkt hvor elevene ennå er for langt unna å ta denne kunnskapen i bruk. Dette gir grunnlag for å vurdere enten utvidelse av undervisningen i privatøkonomi også på vg3, eller flytte undervisningen fra lavere trinn til vg3.

Innhold

Innholdet i undervisningen og dets relevans kan være avgjørende for kvaliteten på undervisningen i privatøkonomi. Lærerundersøkelsen viser at temaer som budsjett, sparing og økonomisk planlegging – som ofte krever god tallforståelse – vektlegges i stor grad. Derimot får temaer som inflasjon, finansielle tjenester, pengespill og kildekritikk mindre oppmerksomhet. Dette samsvarer med elevundersøkelsen (Gyure & Lynum, 2024), som peker på lignende skjevfordelinger i valg av temaer. Dette kan skyldes fraværet av pensum og tydeligere krav til innhold i læreplanen for privatøkonomi. På den ene siden gir dette lærerne fleksibilitet til å bruke faglig skjønn og tilpasse undervisningen til elevenes interesser og behov. På den andre siden kan dette skape usikkerhet, føre til store variasjoner i undervisningspraksis og i verste fall bidra til at viktige temaer blir nedprioritert eller utelatt. Videre viser lærerundersøkelsen at undervisningen ofte er teoritung, og at praktiske oppgaver brukes i mindre grad. Dette kan henge sammen med mangelen på praktisk undervisningsopplegg som mange lærere peker på som en utfordring. Derfor er det behov for utvikling av undervisningsmateriell for lærere legger vekt på hva som fremmer god økonomisk praksis –altså kunnskap og holdninger til penger. Internasjonale erfaringer, særlig fra Danmark og Finland, viser at samarbeid med eksterne aktører, for eksempel finanssektoren, kan bidra til å styrke undervisning i temaer som lærere ofte opplever som krevende. Et annet viktig forbedringsområde for skolen er å styrke elevenes holdninger og verdier knyttet til egen økonomi. Skolen har et mandat som normdannende institusjon, og bør bidra til at elevene utvikler forståelse for sammenhengen mellom egne valg og egen økonomisk trygghet (Poppe & Tufte, 2022).

Kompetanse

Læreres kompetanse i privatøkonomi antas å være en avgjørende faktor for elevenes læringsutbytte. Tidligere forskning støtter denne antakelsen og viser at både faglig kunnskap og tilgang til kontinuerlig faglig utvikling er sentrale for å sikre høy kvalitet i undervisningen. I lærerundersøkelse oppgir et flertall av lærerne at de har relevant bakgrunn fra realfag eller samfunnsfag, og de vurderer sin egen kompetanse i privatøkonomi som høy eller svært høy. Dette kan tyde på at mange lærere har et solid faglig utgangspunkt. Samtidig er det forholdsvis få lærere som oppgir å ha brukt praktiske oppgaver i undervisningen. Dette kan indikere at det fortsatt er behov for kompetanseutvikling blant lærere, både faglig og pedagogisk, særlig med tanke på å gjøre undervisningen mer praktisk og anvendelig. Kunnskapsdepartementet (2025) har lansert en ny strategi for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage, grunnskole, SFO og videregående opplæring. Strategien omtaler imidlertid tverrfaglige temaer i begrenset grad, og privatøkonomi er ikke nevnt. I tillegg peker resultatene fra lærerundersøkelsen på en annen dimensjon av kompetanseutfordringene: Mange lærere opplever at elevenes manglende forkunnskaper og tekniske ferdigheter gjør det vanskelig å bygge videre på undervisningen.

Samarbeid

Samarbeid – både internt mellom lærere og eksternt med aktører utenfor skolen – antas å være en viktig faktor for å styrke kvaliteten på undervisningen i privatøkonomi. Tverrfaglig samarbeid

mellom lærere kan bidra til å integrere økonomiske temaer på tvers av fag og gi elevene en mer helhetlig forståelse. I tillegg kan samarbeid med eksterne aktører tilføre undervisningen praktisk relevans og oppdatert fagkunnskap. Lærerundersøkelse viser imidlertid at samarbeid med eksterne aktører er lite utbredt i Norge. Dette samsvarer med elevundersøkelsen (Gyure & Lynum, 2024), hvor to tredjedeler av ungdommene rapporterer at de ikke har fått økonomiundervisning verken som en del av skolefag eller gjennom eksterne bidrag. Dette tyder på at samarbeid med eksterne aktører er et område med betydelig forbedringspotensial, spesielt i lys av at mange lærere oppgir at de mangler praktisk undervisningsopplegg. Danmark og Finland fremstår som gode eksempler på hvordan samarbeid med eksterne aktører kan styrke undervisningen i privatøkonomi. I begge land er samarbeid med finanssektoren en etablert praksis, der eksterne aktører bidrar med foredrag og undervisningsopplegg. I Norge er Skolemeny et godt eksempel på samarbeid og som bidrar med læringsmateriell og ressurser til skolene. Når det gjelder samarbeid mellom lærere, vurderer få respondenter i lærerundersøkelsen dette som en utfordring. Men dette må tolkes med forsiktighet, ettersom utvalget sannsynligvis er preget av selvseleksjon.

Resultatmåling

Resultatmåling kan være avgjørende for kvaliteten på økonomiundervisningen, da den gir innsikt i om opplæringen faktisk fører til ønsket læringsutbytte. En systematisk vurdering av elevenes kunnskaper i privatøkonomi kan ikke bare dokumentere undervisningens effekt, men også danne et grunnlag for forbedring og videreutvikling. Per i dag vurderes elevenes økonomikunnskap som en del av fagene matematikk og samfunnsfag, uten egne prøver eller eksamener – noe man kunne forventes dersom privatøkonomi var organisert som et eget fag. Likevel er resultatmåling fullt mulig innenfor tverrfaglige rammer. Et relevant eksempel finnes i Danmark, hvor eksamen i både matematikk og samfunnsfag på 9. trinn inkluderer oppgaver knyttet til privatøkonomi.

6.2. Eget skolefag eller tverrfaglig tema?

Kvalitetsvurderingen av skoleundervisningen i privatøkonomi peker på flere områder med forbedringspotensial. Det er lite som tyder på at den tverrfaglige organiseringen i seg selv svekker undervisningens kvalitet. Flere land med tilsvarende organisering lykkes godt med økonomiopplæring på skolen. Utfordringene synes i større grad å være knyttet til fagets omfang, tilgjengelighet, begrenset tematisk relevans, svakt samarbeid med eksterne aktører og fravær av systematisk resultatmåling. Kompetanseheving blant lærere i privatøkonomi kan også være aktuelt. Dette reiser spørsmålet om hvorvidt organisering av privatøkonomi som et selvstendig fag kunne bidra til å løse disse utfordringene. Alternativet er å styrke privatøkonomi som et tverrfaglig emne. Begge organiseringsformer har fordeler og utfordringer.

Å etablere privatøkonomi som et eget fag i skolen kan sikre at temaet får en tydeligere plass i læreplanen. Det vil innebære at faget får et definert timetall og et mer avgrenset innhold som sikrer at alle elever mottar relevant opplæring, uavhengig av hvilken skole de går på eller hvilke faglærere de møter. Dessuten vil et eget fag stille høyere krav til lærernes faglige kvalifikasjoner, noe som kan bidra til økt kvalitet i undervisningen og styrket læringsutbytte for elevene. Et eget fag ville også medført krav til resultatmåling, noe som kunne gi verdifull innsikt i elevenes progresjon og undervisningens effekt.

Samtidig innebærer etablering av privatøkonomi som et eget skolefag flere utfordringer. Det norske skolepensumet er allerede omfattende, og innføringen av et nytt fag vil legge ytterligere press på det. I tillegg kan det være en risiko for at privatøkonomi blir behandlet som et isolert

tema, løsrevet fra andre relevante temaer. Dette kan svekke helhetsperspektivet som dagens tverrfaglige organisering søker å ivareta. Hvis man gikk for dette alternativet måtte man sikre at privatøkonomi blir satt i sammenheng med andre relevante temaer, som psykisk og fysisk helse, mediebruk og bærekraft. Et nytt skolefag vil også kreve tilpasninger i lærerutdanningen. I sum er en omlegging fra tverrfaglig emne til eget fag en tidkrevende og planmessig utfordrende prosess.

I vurderingen av hvorvidt privatøkonomi bør etableres som et eget fag i skolen, er det viktig å inkludere lærernes egne perspektiver. Lærerundersøkelsen viser at spørsmålet ikke lar seg besvare med et enkelt ja eller nei. Tabell 6-1 viser vi at av de 196 lærerne som har fullført spørreskjemaet, er meningene delte. Under halvparten mener at privatøkonomi bør være et eget fag, mens resten svarer enten nei eller at de ikke har en tydelig oppfatning. Blant lærerne i privatøkonomi, er det tilnærmet like mange som svarer ja som nei, og det er mange som oppgir at de ikke vet svaret. Dette tyder på at spørsmålet oppleves som komplekst, og at det finnes gode argumenter både for og imot å etablere privatøkonomi som et eget fag. Interessant nok er det blant de øvrige lærerne flere som støtter ideen enn som er imot den. Dette kan tyde på at lærere som selv ikke underviser i privatøkonomi anerkjenner at temaet er viktig, men at det må være kompetente andre enn dem selv som tar seg av undervisningen.

Tabell 6-1 Synes du at privatøkonomi bør være et eget fag? n=196. Antall svar

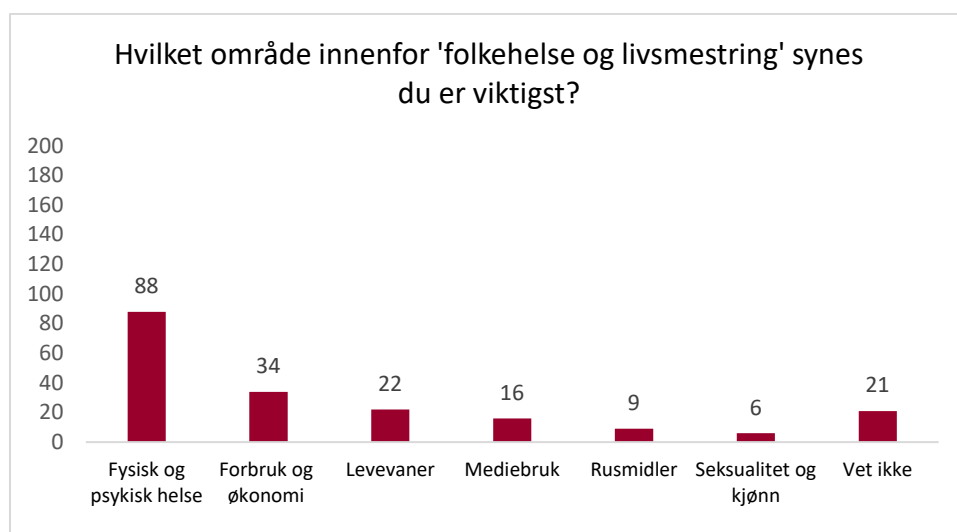
	Alle (n=196)	Lærere i privatøkonomi (n=94)	Andre lærere (n=102)
Ja	87	38	49
Nei	66	34	32
Vet ikke	43	22	21

Et alternativ til å etablere privatøkonomi som eget fag – og som kanskje flertallet av lærerne i vår undersøkelse heller mot – er å styrke økonomiundervisningen innenfor en tverrfaglig ramme. En fordel ved å integrere temaer som forbruk og privatøkonomi i eksisterende fag, som matematikk og samfunnsfag, er at det ikke krever en utvidelse av et allerede presset skolepensum. I tillegg kan en tverrfaglig tilnærming legge til rette for at elevene utvikler en mer helhetlig forståelse av økonomi, sett i sammenheng med andre samfunnsforhold.

Den tverrfaglige organiseringen er imidlertid ikke uten utfordringer. Som tidligere påpekt i rapporten, finnes det flere områder med forbedringspotensial i dagens undervisningspraksis. I tillegg ser selve tverrfagligheten ut til å være under press. Selv om intensjonen bak den tverrfaglige tilnærmingen var å gi elevene en helhetlig forståelse av komplekse samfunnsfenomener, viser vår lærerundersøkelse et annet bilde. Figur 6-1 viser at de fleste lærerne trekker frem fysisk og psykisk helse som mest sentralt tema innenfor folkehelse og livsmestring, etterfulgt av privatøkonomi og levevaner. Dette betyr at privatøkonomi konkurrerer om tid og oppmerksomhet med en rekke andre viktige områder, hvor helse er det mest fremtredende. Mange lærere oppgir også at knapphet på tid er en utfordring (jf. Figur 5-1), noe som kan føre til vanskelige prioriteringer og at enkelte temaer, som privatøkonomi, får mindre plass enn ønskelig.

Dette reiser spørsmålet om hvordan privatøkonomi kan få en tydeligere plass i læreplanen og høyere prioritet blant de tverrfaglige temaene – uten at det nødvendigvis etableres som et eget skolefag.

Figur 6-1 Hvilket tema innenfor folkehelse og livsmestring synes du det er viktigst å undervise om? n=196 lærere. Antall svar

6.3. Anbefalinger

Med utgangspunkt i rapportens funn formulerer vi følgende anbefalinger for utdanningssektoren, beslutningstakere og fremtidig forskning:

Systematisk evaluering av privatøkonomi innen tverrfaglige temaer

Det er et stort behov for mer kunnskap om hvordan privatøkonomi undervises i norske skoler. Derfor bør det gjennomføres en systematisk evaluering av hvordan privatøkonomi ivaretas innenfor det tverrfaglige temaet *folkehelse og livsmestring*. Det finnes evalueringsprosjekter som fokuserer på ulike områder i dette tverrfaglige temaet, som legger vekt på helse, bruk av sosiale medier og digital kompetanse, mens undervisning i privatøkonomi har falt utenfor søkelyset.

For å styrke elevenes læringsutbytte og utvikle et mer effektivt undervisningsopplegg i privatøkonomi, er det behov for mer forskning på hvordan skoleundervisningen kan forbedres innenfor en tverrfaglig organisering. Denne rapporten identifiserer flere områder med forbedringspotensial, blant annet behovet for bedre tilgjengelighet, økt undervisningsomfang og etablering av systemer for resultatmåling. Aktuelle forskningsspørsmål kan være: Hvor mange timer undervisning i privatøkonomi gir ønsket effekt, og for hvilke aldersgrupper? Hvilke vurderingsformer er mest egnet for å måle elevenes progresjon?

Oppfølging fra fylkeskommunen

Lærere er en utfordrende gruppe å nå gjennom spørreundersøkelser, og også i vår undersøkelse var svarprosenten lav. Dette kan skyldes flere forhold. For å få bedre innsikt i hvordan lærere arbeider med undervisning i privatøkonomi, og hvilke utfordringer de møter, anbefaler vi at fylkeskommunen som skoleeier for videregående skoler tar en større rolle i oppfølging av undervisning i privatøkonomi.

Integrering av privatøkonomi i lærerutdanningen

For å sikre at lærere har et solid faglig og pedagogisk fundament for å undervise i privatøkonomi, anbefaler vi at dette temaet får en tydeligere plass i lærerutdanningene. Det innebærer både å

styrke de fremtidige lærernes kunnskap i privatøkonomi og utvikle pedagogiske tilnærminger for at de kunne formidle denne kunnskapen på en engasjerende måte og som er tilpasset til elevenes behov. Det bør også legges vekt på å gjøre lærerne bedre rustet til å utvikle og bruke praktiske oppgaver i økonomiundervisningen. En slik satsing i lærerutdanningen vil kunne styrke lærernes faglige trygghet og selvtillit, og legge til rette for undervisning av høy kvalitet.

Sikre faglig påfyll for lærerne i privatøkonomi

For å sikre at lærerne holder seg faglig oppdatert om privatøkonomi, er det viktig å legge til rette for kontinuerlig faglig utvikling. Det bør tilbys etterutdanningstilbud og læringsressurser som lærere kan benytte seg av ut fra egne behov og interesser. Samarbeid med eksterne aktører, for eksempel til coaching eller utvikling av undervisningsopplegg, er også relevante tiltak. Samtidig må skoleledelsen sikre at lærere får tid og mulighet til å delta i faglig oppdatering innenfor arbeidstiden. Uten organisatorisk støtte og prioritering risikerer slike tiltak å bli nedprioritert i en travelt skolehverdag.

Styrke økonomiopplæring utenfor skolen og forbrukerbeskyttelse

Gitt begrensningene i skolens læreplan og det allerede omfattende pensumet, anbefales det å utvikle, iverksette og styrke tiltak utenfor skolen for å fremme økonomisk kunnskap blant barn og unge. Slike tiltak bør fungere som et supplement til skolens undervisning, ikke som en erstatning for retten til lik opplæring for alle. Disse tiltakene bør omfatte både individrettede opplæringsinitiativ og strukturelle virkemidler. For det første bør det utvikles digitale og brukervennlige læringsressurser. Slike ressurser kan med fordel utarbeides i samarbeid med Nav og frivillige organisasjoner, for å sikre bred tilgjengelighet, også for ungdom som står utenfor videregående opplæring eller annet formelt utdanningsløp. For å redusere behovet for skoleundervisning i privatøkonomi, bør også strukturelle virkemidler vurderes. Strengere regulering av markedsføring og tilgjengelighet av kredittprodukter, særlig for unge, er et eksempel på dette.

Nasjonal strategi

Norge bør vurdere å utvikle en langsiktig nasjonal strategi for å styrke befolkningens økonomiske kunnskap og redusere økonomisk sårbarhet. Belgia kan fungere som et relevant eksempel. I en tid preget av raske samfunnsendringer, som digitalisering og økt kompleksitet i finansmarkedene, er det avgjørende at befolkningen har tilgang til oppdatert og relevant kunnskap. Livslang læring må derfor være et bærende prinsipp i strategien. Økonomisk kompetanse utvikles ikke bare i skolealder, men gjennom hele livet. En nasjonal strategi bør derfor legge til rette for systematisk og målrettet innsats over tid, med fokus på å utvikle og formidle økonomisk kunnskap til ulike befolkningsgrupper og i ulike alder. Derfor bør strategien inkludere blant annet integrering av økonomisk opplæring i skoleverket og utvikling av tilgjengelige læringsressurser for voksne. Videre bør strategien være kunnskapsbasert og forankret i tverrsektorielt samarbeid, der utdanningssektoren, offentlige institusjoner, næringslivet og frivillige organisasjoner spiller en sentral rolle. Utformingen og implementeringen av en slik strategi vil imidlertid kreve betydelige ressurser, blant annet til kartlegging av behov, utvikling av læringsressurser, koordinering og regelmessig evaluering av innsatsen med mer.

Referanser

- Bakkeli, N. Z. (2020). *Kunnskap om personlig økonomi*. S. Forbruksforskningsinstituttet. <https://hdl.handle.net/10642/9056>
- Borch, A. (1997). *Forbrukerkunnskap i videregående skole*. SIFO. Statens institutt for forbruksforskning.
- Borgeraas, E. (1998). *Forbrukerkunnskap i Sverige og Norge. En komparativ studie blant elever i videregående skole*. SIFO. Statens institutt for forbruksforskning. .
- Cannistrà, M., De Beckker, K., Agasisti, T., Amagir, A., Pöder, K., Vartiak, L. & De Witte, K. (2024). The impact of an online game-based financial education course: Multi-country experimental evidence. *Journal of Comparative Economics*, 52(4), 825-847. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jce.2024.08.001>
- Christensen, A. S. & Heerwagen, L. R. (2024). *PISA 2022. Finansielle kompetencer. Delrapport*. VIVE. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Compen, B., De Witte, K. & Schelfhout, W. (2019). The role of teacher professional development in financial literacy education: A systematic literature review. *Educational Research Review*, 26, 16-31. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.12.001>
- Compen, B., De Witte, K. & Schelfhout, W. (2021). The impact of teacher engagement in an interactive webinar series on the effectiveness of financial literacy education. *British Journal of Educational Technology*, 52(1), 411-425. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/bjet.13013>
- Compen, B. & Schelfhout, W. (2021). Collaborative Curriculum Design in the Context of Financial Literacy Education. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(6), 234. <https://www.mdpi.com/1911-8074/14/6/234>
- De Beckker, K., Compen, B., De Bock, D. & Schelfhout, W. (2019). The capabilities of secondary school teachers to provide financial education. *Citizenship, Social and Economics Education*, 18(2), 66-81. <https://doi.org/10.1177/2047173419850152>
- European Union/OECD. (1997). *Treaty of Amsterdam amending the treaty on European Union, the treaties establishing the European Communities and related acts*. Official Journal C 340, 10 November 1997. <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html> (Lest 20.05.2025).
- Goldsmith, E. B. & Piscopo, S. (2014). Advances in consumer education: European initiatives. *International Journal of Consumer Studies*, 38(1), 52-61. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/ijcs.12063>
- Gyure, K. & Lynum, M. (2024). *Kunnskap om privatøkonomi blant ungdom*. SIFO. Forbruksforskningsinstituttet.
- Hiilamo, A. & Hermansen, Å. (2025). *Financial strain in Norway: The lifetime risk of and expected time spent in payment problems* (MPIDR Working Paper WP-2025-006, Issue. Rostock, Max Planck Institute for Demographic Research
- Iterbeke, K., De Witte, K., Declercq, K. & Schelfhout, W. (2020). The effect of ability matching and differentiated instruction in financial literacy education. Evidence from two randomised control trials. *Economics of Education Review*, 78, 101949. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101949>
- Kaiser, T. & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review*, 78, 101930. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101930>
- Kalmi, P. (2018). The Effects of Financial Education: Evidence from Finnish Lower Secondary Schools. *Economic Notes*, 47, 353–386.
- Kalmi, P. & Rahko, J. (2022). The effects of game-based financial education: New survey evidence from lower-secondary school students in Finland. *The Journal of Economic Education*, 53(2), 109-125. <https://doi.org/10.1080/00220485.2022.2038320>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020*.
- Kunnskapsdepartementet. (2019a). *Læreplanen i matematikk 2P (MAT05-04). Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2019*.
- Kunnskapsdepartementet. (2019b). *Læreplanen i matematikk P (MAT08-01). Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2019*.

- Kunnskapsdepartementet. (2019c). *Læreplanen i samfunnsfag (SAK01-01). Fastsett som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2019.*
- Kunnskapsdepartementet. (2025). *System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole.*
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. & Curto, V. (2010). Financial literacy among the young. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358-380. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>
- Maldonado, J. E., De Witte, K. & Declercq, K. (2022). The effects of parental involvement in homework: Two randomised controlled trials in financial education. *Empirical Economics*, 62(3), 1439-1464. <https://doi.org/10.1007/s00181-021-02058-8>
- Miller, M., Reichelstein, J., Salas, C. & Zia, B. (2015). Can You Help Someone Become Financially Capable? A Meta-Analysis of the Literature. *The World Bank Research Observer*, 30(2), 220-246. <http://www.jstor.org/stable/24582380>
- Moe, M. G., Solheim, J. G. & Vale, B. (2004). The Norwegian Banking Crisis. *Norges Banks skriftserie*, 33.
- Nordisk ministerråd. (2010). *Undervisning i forbrukerkompetanse – en strategi for forbrukerundervisning*. Nordisk ministerråd. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:702173/FULLTEXT01.pdf> (lest: 06.04.2025)
- Norges bank. (u.d.). 1988 – 1993: Bankkrise, Norges bank. <https://www.norges-bank.no/tema/Om-Norges-Bank/historie/norges-banks-historie/e6-artikkel2/1988/> (lest: 02.06.2025)
- OECD. (2005). *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness*. <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf>
- OECD. (2020). *PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money? PISA in Focus*, No. 106, OECD Publishing.
- OECD. (2024). *PISA 2022 Results. How financially smart are students? PISA*, OECD Publishing.
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61)*. Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_1#%C2%A71-1
- Pankki, S. (2021). Proposal for a national strategy to promote financial literacy in Finland. I.
- Poppe, C. (1995). *Gjeldsrådgivning i kommunene. En kvalitativ studie av 6 sosialkontor*. SIFO.
- Poppe, C. & Tufte, P. A. (2022). Betydningen av økonomisk kunnskap. I S. Asgeir, P. A. Tufte & C. Poppe (Red.), *Penger til besvær - privatøkonomiske utfordringer og økonomisk rådgivning i kredittsamfunnet*. Universitetsforlaget.
- Raijas, A. (2021). Financial literacy and financial education in Northern Europe. I *The Routledge Handbook of Financial Literacy* (s. 382-399). Routledge.
- Silinskas, G., Ahonen, A. K. & Wilska, T.-A. (2021). Financial literacy among Finnish adolescents in PISA 2018: The role of financial learning and dispositional factors. *Large-scale Assessments in Education*, 9(1), 24. <https://doi.org/10.1186/s40536-021-00118-0>
- Stortinget. (u.d.). *Bankkrisens årsaker og utvikling*, Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/1993-1994/inns-199394-213/2/> (lest: 02.06.2025)
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i samfunnsfag (SAF01-04)*. <https://www.udir.no/lk20/saf01-04> (lest: 28.05.2025)
- Utdanningsdirektoratet. (u.d.). *Læreplanverket*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/> (lest: 28.05.2025)
- Willis, L. (2008). Evidence and ideology in assessing the effectiveness of financial literacy education. *San Diego Law Review*, 46. <https://ssrn.com/abstract=1098270>

Vedlegg 1: Datainnsamlingen, utvalgets sammensetting og spørreskjema

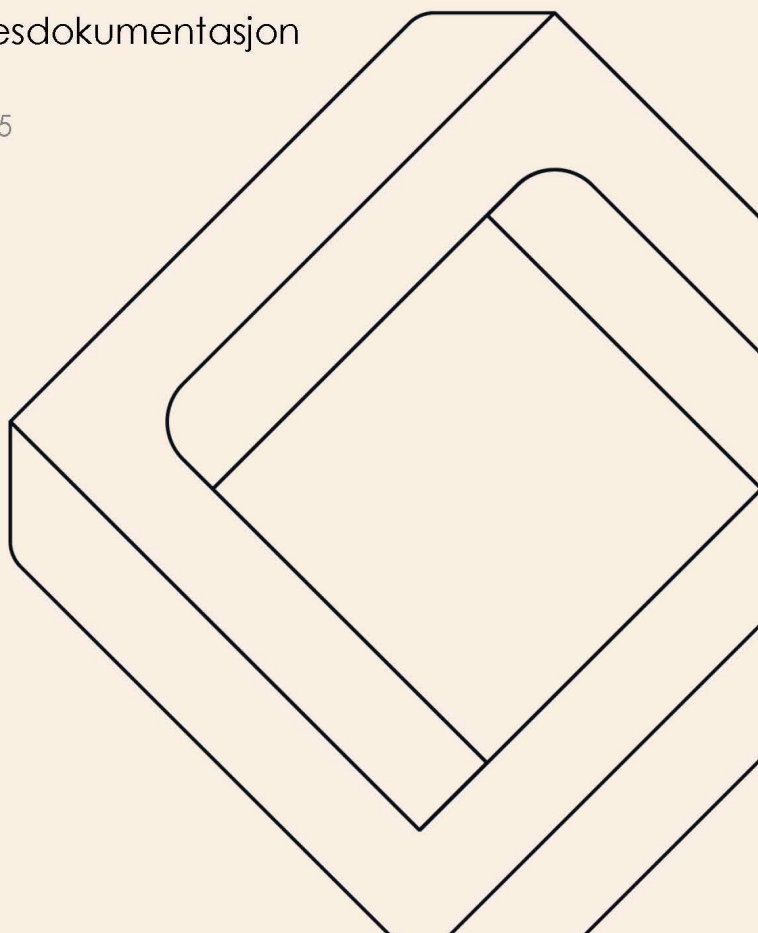
OsloMet / Sifo

Lærere om økonomiundervisning

Undersøkelsesdokumentasjon

Dato: 13.02.2025

Referanse: C441003159

Innhold

Innhold	1
1. DESIGN	2
1.1 Innledning	2
1.2 Målgruppe	2
1.3 Utvalgstrekning	3
1.4 Utvalgsstørrelse	5
2. DATAINNSAMLING	6
2.1 Metode	6
2.2 Spørreskjema	6
2.3 Feltperiode	6
2.4 Respons	6
3. ENDELIG UTVALG	10
3.1 Utvalgsfordeling	10
3.2 Vekting av endelig utvalg	10

Vedlegg 1: Spørreskjema

Vedlegg 2: Datafil, SPSS-format (Eget vedlegg)

1. DESIGN

1.1 Innledning

Verian har gjennomført datainnsamling for OsloMet - Sifo (heretter «Sifo») i kartlegging av undervisning i privatøkonomi ved videregående skoler. Informasjonen skal brukes til forskning og utredning.

1.2 Målgruppe

Målgruppe er alle lærere i videregående skole – enten de underviser i privatøkonomi eller ikke. Målgruppens størrelse og sammensetning er identifisert i Nasjonalt skoleregister (NSR) hos Utdanningsdirektoratet, oppdatert per juli 2024.¹

Omfang og sammensetning

Antall lærere på videregående nivå utgjør i henhold til SSB 25.645 personer i 2023-2024, fordelt på 409 skoler.² Kvinneandelen er 56 prosent for alle aldersgrupper sett under ett, blant de eldste lærerne er flertallet menn. De fleste (86%) har høyere utdanning med pedagogikk). Én av ti (9%) har universitets- eller høyskoleutdanning uten pedagogikk mens 5% ikke har utdanning på universitets- og høyskolenivå.³ Den geografiske fordelingen følger befolkningen (Tabell 1.1).

Tabell 1.1 Antall videregående skoler og lærere 2023-24 etter fylke. Antall og prosent.

Fylke	Skoler		Lærere	
	Antall	%	Antall	%
Agder	27	6.6	1667	6.5
Innlandet	31	7.6	1781	6.9
Møre og Romsdal	24	5.9	1344	5.2
Nordland - Nordlândia	22	5.4	1359	5.3
Oslo	40	9.8	2367	9.2
Rogaland	38	9.3	2425	9.5
Troms og Finnmark	26	6.4	1421	5.5
Trøndelag - Tröndelaga	39	9.5	2309	9.0
Vestfold og Telemark	26	6.4	1919	7.5
Vestland	54	13.2	3040	11.9
Viken	82	20.0	6013	23.4
Alle fylker	409	100.0	25645	100.0

Videre varierer utdanningsbakgrunnen deres med alderen. Nivået er høyere blant de yngste lærerne enn blant de eldre.⁴ For eksempel er andelen med universitets- eller høyskoleutdanning på høyere nivå henholdsvis 35 og 29 prosent i de to eldste

¹ <https://analysebrettet.udir.no/videregaende-nokkeltall?FylkeFilter=&Skole%C3%A5r=&UtdanningsprogramFilter=&Skole=&UtdanningstypeFilterC1=&Eierform=Alle%20eierformer&Tilganger=>

² [Nasjonalt skoleregister \(udir.no\)](https://www.udir.no/nasjonalt-skoleregister)

³ [Utdanningsspeilet 2022 | udir.no](https://www.udir.no/utdanningsspeilet-2022)

⁴ Statistisk sentralbyrå 2022.

aldersgruppene (50–59 år og 60 år og eldre), mens tilsvarende andel er 49 og 55 prosent i de to yngste (29 år og yngre og 30–39 år). Dette kan skyldes at utdanningskravene for å bli lærer har endret seg gjennom årene. Samtidig er andelen som mangler *pedagogisk* utdanning, betydelig høyere i den yngste aldersgruppen enn i de eldre. Det kan for eksempel være fordi de yngste ikke er ferdige med utdanningen sin.⁵

Endelig er de fleste (77%) ansatt i offentlige skoler, tilsvarende andelen av skolene. Vi vet ikke hvor mange som underviser på de respektive utdanningsprogrammene.

Samtidig som informasjonen er noe begrenset, er den nyttig for vurderingen av målgruppens sammensetning og dermed både for utvalgsdesignet og vurderingen av det endelige utvalgets representativitet.

Tilgjengelighet

Mens det ikke finnes offentlig komplett og enkelt tilgjengelig oversikt over lærerne på videregående nivå, gjelder det samme for kontaktinformasjon. Aggregert informasjon om skoler og ansatte finnes i Nasjonalt skoleregister, som informerer om skolene og de ansatte - inklusive kontaktinformasjon til skolene, men registeret har ikke individuelle læreres adresser.

Alternative adressekilder finnes riktignok, men uten kopling til den nasjonale statistikken:

- *Aksesspaneler* kan ha lærere i basen, men gjerne på aggregert nivå slik som samlekategorien «Barnehage/skole/undervisning». Innledende «screening» er mulig, men vil ta tid og sannsynligvis gi relativt få mulige respondenter, gitt panelenes størrelse.
- *Interesseorganisasjoner* vil kunne assistere ved å stille registre til disposisjon, eller selv å sende ut invitasjoner (åpen lenke til undersøkelsens spørreskjema). Målgruppen avgrenses da til organisasjonsmedlemmer, og evt. til de organisasjonene som stiller seg til disposisjon.

Generelt sett vurderes panelene å returnere for få respondenter i målgruppen til å være aktuelle utvalgskilder. Interesseorganisasjonene vil kunne være relevante, gitt at de har tilstrekkelig antall medlemmer og aller helst at de til sammen evner å gi et representativt uttrykk for målgruppen slik den defineres ovenfor (alternativt at analysen avgrenses i henhold til utvalgstilgangen). Skolene selv antas imidlertid å være den umiddelbart enkleste kontaktkilde.

1.3 Utvalgstrekning

Utvalget ble hentet fra NSR. Fordelen med denne kilden er at den gir landsdekkende oversikt over skolene. Ulempen er som nevnt at den ikke har umiddelbart tilgjengelig direkte kontaktinformasjon til lærerne.

Men skolenes kontaktinformasjon er registrert, bl.a. med e-post. Skolene er derfor benyttet som inngangsport, og omfatter:

- Både offentlige og private skoler.
- Følgende utdanningsprogrammer:

⁵ (<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/larere-videregaende-skole/>).

- Studieforbereidende utdanningsprogram:
 - o Idrettsfag (ID)
 - o Musikk, dans og drama (MDD) med tre programområder: Musikk, Dans og Drama
 - o Studiespesialisering (ST) med tre programområder: International Baccalaureate (IB), Språk, samfunnsfag og økonomi og Real FAG
 - o Kunst, design og arkitektur (KDA)
 - o Medier og kommunikasjon (MK)
- Yrkesfaglige utdanningsprogram:
 - o Bygg- og anleggsteknikk (BA)
 - o Elektrofag (EL)
 - o Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign (FBIE)
 - o Helse- og oppvekstfag (HO)
 - o Håndverk, design og produktutvikling (HDP)
 - o Informasjonsteknologi og medieproduksjon (IM)
 - o Naturbruk (NA)
 - o Restaurant- og matfag (RM)
 - o Salg, service og reiseliv (SSR)
 - o Teknologi- og industrifag (TI)

Følgende skoler holdes utenfor målgruppen:

- Spesialskoler, PPT, oppfølging, utenlandske skoler, voksenopplæring, etc.
- Skoler med færre enn 10 ansatte.
- Skoler uten e-post (8 stykk) og duplikater - typisk lokale avdelinger (10 stykk).

Etter avgrensingene stod vi igjen med 362 e-postkontaktbare skoler fra hele landet (Tabell 1.2). Invitasjon med lenke til web-skjema ble utsendt for videre distribusjon til alle skolenes lærere. Intervjuet kartlegger lærerens undervisningstrinn + annen informasjon for mulig identifikasjon av duplikater, o.l.

Tabell 1.2 Brutto utvalg skoler og ansatte etter fylke. Antall og prosent.

Fylke	Skoler		Ansatte	
	Antall	%	Antall	%
Agder	21	5.8	1440	3.9
Innlandet	30	8.3	2919	7.9
Møre og Romsdal	24	6.6	2187	5.9
Nordland - Nordlândia	21	5.8	2470	6.7
Oslo	18	5.0	1091	2.9
Rogaland	34	9.4	3903	10.5
Troms og Finnmark	25	6.9	2389	6.5
Trøndelag - Tröndeläge	41	11.3	4135	11.2
Vestfold og Telemark	27	7.5	3107	8.4
Vestland	50	13.8	4213	11.4
Viken	71	19.6	9143	24.7
Alle fylker	362	100.0	36997	100.0

Lenken måtte av tekniske årsaker være generell og lik for alle skolene, ikke spesifikk for den enkelte skole. Skolenes navn ble derfor registrert innledningsvis i intervjuet for etterfølgende kontroll av respons og utvalgsrepresentativitet.

Et netto utvalg med 100 skoler, og 20% deltakelse blant lærerne ble med dette utgangspunktet antatt å kunne gi et netto utvalg med 1.200 lærere til analyse. Det ville imidlertid være usikkerhet omkring responsen på skole/lærernivå. Skolene utsettes for relativt høyt press på gjennomføring av ulike undersøkelser. Verken utvalgsstørrelse, -sammensetning eller leveringshastighet kunne forutsis.

Endelig ville intervjuing av flere lærere ved samme skole medføre såkalt «klyngeeffekt» - lærerne i det skolerekruttede utvalget er gjerne likere hverandre enn i et tilfeldig landsrepresentativt utvalg. En tommelfingerregel er at et klyngeutvalg må være 1,5 – 2 ganger så stort som et enkelt tilfeldig utvalg, for å ha samme statistiske effektivitet.

Sammenstiller vi brutto skoleutvalg med populasjonen finner vi at de fylkesvise avvikene er relativt små, i størrelsesorden 0,1 – 1,8 prosentpoeng. Unntak er Oslo, som underrapporteres med -4,6 prosentpoeng, ettersom flere av de avgrensede skolene befinner seg her.

Når det gjelder lærerfordelingen inneholder utvalgsregisteret kun informasjon om *totalt antall ansatte*, inklusive ledere og øvrige stillinger. I 2023 utgjør lærerne 67% av alle ansatte i de videregående skolene.⁶ Vi antar da at ansatte utenom lærerne fordeler seg tilsvarende lærernes fordeling over fylkene. Med dette forbeholdet ser vi at bruttoutvalget ansatte fordeler seg tilsvarende populasjonen av skoler og lærere. Med dette forbeholdet finner vi igjen at utvalget fordeler seg om lag som i populasjonen (avvik i størrelsesorden 0,7 – 2,6 prosentpoeng), og der Oslo underrapporteres med -6,3 prosentpoeng.

1.4 Utvalgsstørrelse

Sifo ønsket tilrettelagt et «representativt» utvalg med 1.000 lærere. Hvor mange og hvem av disse som underviser i privatøkonomi, var da altså ikke kjent på forhånd.

⁶ [Ansatte i barnehage og skole – SSB](#)

2. DATAINNSAMLING

2.1 Metode

Invitasjoner ble sendt med E-post adressert skoler ved skoleleder, med anmodning om videresending av spørreskjema-URL til alle skolens lærere.

2.2 Spørreskjema

Sifo leverte utkast til spørreskjema, som ble justert og endelig tilrettelagt for web-utfylling i samarbeid med Verian.

Skjemaet kartlegger årsaker både til at man underviser og ikke underviser i privat økonomi, herunder undervisningspraksis samt screening på lærere som underviser / ikke underviser i dette temaet.

Intervjuets lengde er 4,9 minutter. Flere respondenter kommenterer på det faglige innholdet i skolens økonomiundervisning, gjengitt bakerst i datafilen (variabel Spm44).

Spørreskjemaet er vedlagt (Vedlegg 1).

2.3 Feltperiode

Kartleggingen er gjennomført i perioden september 2024 - februar 2025.

Etter prosjektoppstart og en innledende designfase, ble undersøkelsen testet i felt den 14.10.24, og test-data sendt Sifo for vurdering 17.10. Datainnsamlingen pågikk deretter løpende frem mot jul. Det ble etter hvert klart at responsen ikke ville være på høyde med den forventede, og skolene ble fra og med primo november fulgt opp med direkte telefonhenvendelse. Ny oppdatert datafil med 158 respondenter ble sendt Sifo den 05.12. Undersøkelsen ble da holdt åpen gjennom julen, med sikte på videre telefonoppfølging tidlig på nyåret 2025. Da heller ikke den siste telefonoppfølgingen gav det ønskede resultat ble feltarbeidet avsluttet den 06.02. 2025.

2.4 Respons

Høy respons er alltid å foretrekke i en utvalgsundersøkelse, både for å redusere datainnsamlingskostnader og for å sikre at datainnsamlingen i seg selv ikke tilfører utvalgsskjevhet. Når lærerne inviteres skole-vis, ville eventuelt frafall av skole samtidig medføre frafall av alle skolens lærere.

Skoler

Responsen på de utsendte e-postinvitasjonene viste seg etter hvert ikke å ville produsere den ønskede utvalgsstørrelsen. Etter den første uken var undersøkelsen påbegynt av 149 lærere mens 50 av disse hadde fullført. Etter tre uker var 260 besvarelser påbegynt mens 76 var fullførte.

Med så vidt lav respons ble det aktuelt å kontakte skolene direkte, både for å sjekke at henvendelsene hadde kommet frem og om mulig motivere skolene til deltakelse.⁷ Oppfølgingen ble avgrenset til skoler som per dato ikke hadde lærersvar, mens seks av skolene var oppført uten telefonnummer. De øvrige kunne kontaktes (Tabell 2.1).

Tabell 2.1. Utfall av telefonoppringninger mot skoleutvalg. Antall og prosent, n=322.

Kontaktutfall	Antall	%
Intervju	112	34.8
Ringe tilbake	63	19.6
Ingen kontakt	39	12.1
Ubesvart-telefonsvarer	20	6.2
Fei nr - ikkeibruk	15	4.7
Nekt	12	3.7
Mangler tlf	6	1.9
Ikke ringt	55	17.1
Sum	322	100.0

Det er utfordrende å komme i kontakt med skole(leder)ne. Av 261 oppringte skoler ved feltarbeidets avslutning var det ikke oppnådd kontakt med 74 stykk (28%), mens 6 (2%) skoler eksplisitt ikke ønsket å delta. I flere tilfeller - 63 (24%) – ble det gjort avtale om tilbake-ringning, gjerne med eksplisitt dato og kontaktperson. Disse gjenstod da fortsatt som mulige gjen-kontakter ved feltarbeidets slutt. I en tredjedel av skolene – 112 (43%) ble det imidlertid oppnådd intervju, om ikke alltid med skolens ledelse.

Blant de intervjuede skolene oppgav 39 (35%) at undersøkelsens invitasjon var mottatt. Omtrent like mange (23 stykk - 21%) svarte avkreftende eller at de var usikre (13 skoler – 12%). Særlig mot slutten av oppfølgingsperioden i 2024 og inn i 2025 ville det da for mange være en god stund siden den første henvendelsen, og enkelte ville da kunne avkrefte mottak mot bedre vitende. For 31 skoler ble ny e-postadresse notert og invitasjon sendt på nytt, mens 14 skoler fikk den sendt på nytt til opprinnelig adresse.

Blant det mindre antallet skoler som umiddelbart meldte at de ikke ønsket å delta var årsakene gjerne at den ikke kunne prioriteres, eller at man ikke hadde tid, dels fordi skolene mottar mange tilsvarende henvendelser. Enkelte viste til at undersøkelsen ikke var relevant for dem, og at den ikke ville bli gjennomført med mindre den ble pålagt.

Blant skolene med bekreftet mottatt invitasjon, opplyste 17 at den var sendt videre til lærerne, mens 4 svarte benektende og 4 var usikre eller ukjente med videreforsendelsens status. Årsaker til manglende videresending er typisk at den ikke, eller byråkratiske hindringer som medførte at den ikke kom videre.

Manglende svar fra lærerne begrunnes bl.a. med at deltakelse er frivillig, at man har mange andre oppgaver å ta seg av, o.l. Flere var imidlertid usikre, bl.a. fordi det ikke

⁷ Egen henvendelse ble gjort til skolene i forkant av utsending, med anmodning om å være oppmerksom på den forestående kartleggingen og eventuelt sjekke spam-filter. Dette ble dels forårsaket av at nettleverandørene innskjerpet kravene til avsendere og masseutsendinger.

er gitt tilbakemelding til kontaktpersonen om utfallet. Andre ville purre på oppfølging.

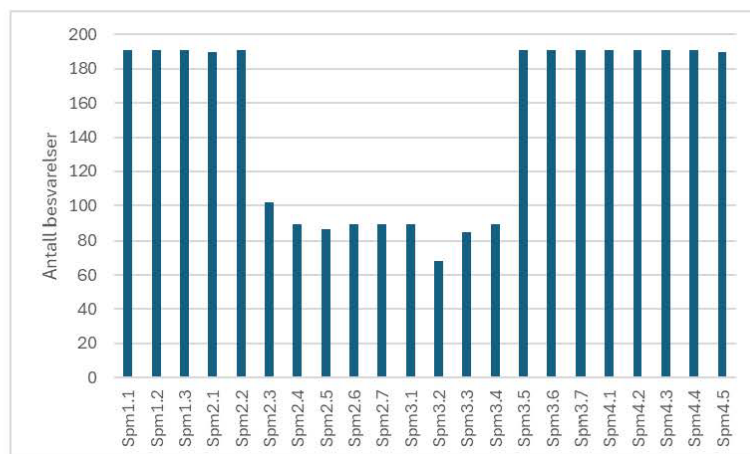
Blant 322 inviterte skoler besvarte til slutt 47 (15%) undersøkelsen med ett eller flere lærersvar.

Lærere

Kartleggingens respons ville som nevnt i stor grad være avhengig av skoleledernes samarbeidsvilje og mulighet for å videresende spørreskjemaet til lærerne. Etter at responsen i den innledende fasen viste seg lav, med dertil hørende behov for direkte telefonoppfølging, ville telefonintervjuene kunne stimulere skolene til videresending og oppfølging også blant lærerne. Flere skoler mottok da også henvendelsen på nytt, og flere sa de ville purre internt.

Når antall komplette besvarelser er lavere enn ønsket, er det relevant å vurdere nytten av ikke-komplette besvarelser. I noen tilfeller gjennomfører respondentene nesten hele intervjuet, men besvarer ikke nødvendigvis det siste spørsmålet som klassifiserer for «komplett» besvarelse. Tilsvarende er det nyttig å vurdere hvor i intervjuet frafallet skjer: om det oppstår umiddelbart ved åpningen av spørreskjemaet eller på bestemte steder underveis i intervjuet (Figur 2.1).

Figur 2.1. Antall besvarelser per spørsmål.

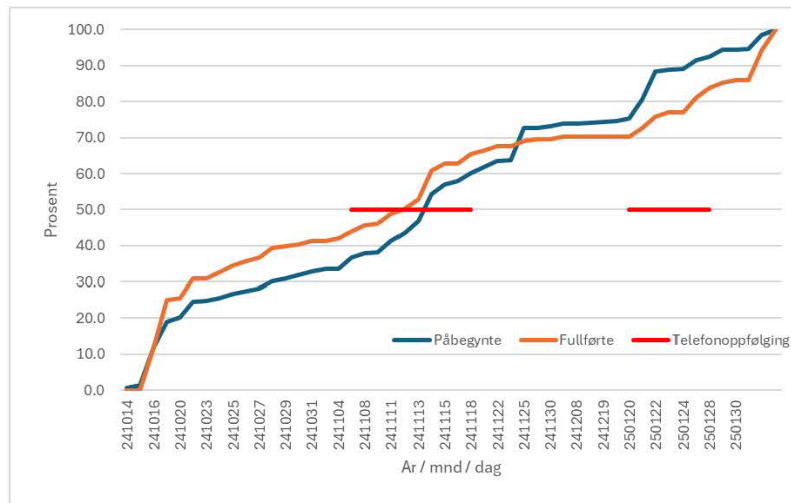

Av de 780 åpnete spørreskjemaene besvarer 191 det første spørsmålet. Frafallet er m.a.o. betydelig allerede i intervjuets innledning: Respondentene åpner skjemaet, sjekker hva det er for noe, og lukker det igjen umiddelbart.

Deretter er gjennomføringen stabil. De 191 påbegynte besvarelsene fortsetter til slutt, bortsett fra spm2.3 – 3.4, som ligger i filter. Men også innen filteret fortsetter besvarelsene relativt jevnt og trutt. Det er med andre ord ikke noe som peker mot at spørsmålene i seg selv skaper frafall. Lærere som påbegynner intervjuet, gjennomfører det helt og holdent.

Endelig er det hensiktsmessig å vurdere effekten av de direkte telefonhenvendelsene (Figur 2.2).

Figur 2.2. Lærer-respons etter dato for påbegynte og fullførte intervjuer. Prosent (Påbegynte, n= 780, Fullførte n=191).

Mens inkomsten løftet seg umiddelbart etter den første utsendingen, flatet den ut etter den første uken. Telefonoppfølgingen ble gjennomført i to bolker, den første fra 07. – 18.11 og den andre fra 20.- 28.01. Under den første bolken øker både andelen påbegynte og fullførte besvarer. Den andre løfter særlig andelen påbegynte-, mens andelen fullførte besvarer henger etter. Telefonoppfølgingen øker m.a.o. umiddelbart inkomstvolumet relativt sett, men da ikke i den forventede størrelsesorden.

I snitt har 3,9 lærere svart per skole. Det høyeste antallet lærere fra en enkelt skole er 25, det laveste 1. 15 skoler har 1 lærerbesvarelse hver, 9 skoler har to besvarer.

3. ENDELIG UTVALG

Det endelige utvalget sammenliknes tentativt med befolkningskjennetegn, for å vurdere eventuelle systematiske avvik og korreksjonsbehov.

3.1 Utvalgsfordeling

De 191 fullførte lærerbesvarelsene representerer 47 skoler (Tabell 3.1).

Tabell 3.1 Netto utvalg skoler og lærere etter fylke. Antall og prosent.

Fylke	Skoler		Lærere	
	Antall	%	Antall	%
Agder	4	8.5	17	8.9
Innlandet	4	8.5	6	3.1
Møre og Romsdal	3	6.4	29	15.2
Nordland - Nordlândia	2	4.3	3	1.6
Oslo	0	0.0	0	0.0
Rogaland	8	17.0	21	11.0
Troms og Finnmark	5	10.6	16	8.4
Trøndelag - Tröndeläge	2	4.3	3	1.6
Vestfold og Telemark	5	10.6	24	12.6
Vestland	7	14.9	25	13.1
Viken	7	14.9	47	24.6
Alle fylker	47	100.0	191	100.0

Det endelige skoleutvalget avviker på fylkesnivå fra minste (0,5 prosentpoeng) i Møre og Romsdal til største i Rogaland (7,7 prosentpoeng). Det vil si, gitt at andelen inviterte oslo-skoler i utgangspunktet var lavere og at det endelige utvalget står uten deltakende skoler fra Oslo. Ellers er deltakende skoler lokalisert over hele landet.

Blant lærerne ser vi generelt sett noe større avvik enn for skolene. Her finner vi største avviket i Møre og Romsdal (9,9 prosentpoeng) og det laveste i Viken og Vestland (begge 1,2 prosentpoeng). Frafallet blant oslo-skolene gir tilsvarende ingen lærerbesvarelser her.

Mens antall lærere i snitt er 63 per skole, og det endelige utvalgte utgjør 47 skoler, kunne man forente anslagsvis 2.900 lærerbesvarelser om alle de deltakende skolenes lærere hadde deltatt. De 738 påbegynte besvarelsene utgjør i så måte 25% av de forventede. Og blant de påbegynte besvarelsene har altså 24% fullført intervjuet (7% av forventet antall lærerbesvarelser gitt de 47 deltakende skolene). Mens frafallet er betydelig blant skolene, gjelder det samme også for lærerne ved den enkelte skole – med to-tre unntak.

3.2 Vekting av endelig utvalg

Vi nevnte innledningsvis at skoleutvalget inneholder ulike informasjonen om lærerne, slik som kjønn og utdanningsnivå. Det endelige utvalgets begrensede størrelse og gir tilsvarende begrenset mulighet for vekting eller annen justering relativt til målgruppen.

Det kan imidlertid nevnes at utvalget representerer hele aldersspennet fra 20 til 69 år med snitt på 45 år (median også 45 år). Kvinnene er i overvekt (57%) tilsvarende målgruppen (56%). Mannsunderskudd (40%) blant de yngste mennene under 39 år øker til overskudd (63%) blant de eldste mennene over 59 år, også slik som i målgruppen.

Vedlegg 1 - Spørreskjema

FORHÅNDSVARSEL

Hei,

Verian bistår SIFO ved OsloMet i gjennomføringen av en undersøkelse om undervisning i privatøkonomi blant lærere i videregående. Skolen din er trukket ut til deltakelse, og dere vil motta en invitasjon til undersøkelsen per e-post i løpet av morgendagen (onsdag 16.10).

Vi sender dette forhåndsvarselet for å informere om at denne invitasjonen vil kunne havne i spam- eller søppelpostmappen. For å sikre at dere mottar den, vennligst sjekk disse mappene dersom dere ikke ser invitasjonen i den vanlige innboksen i morgen. Undersøkelsens emnefelt er «Hvordan er det å undervise i privatøkonomi?» og avsenderen er OsloMet SIFO (undersokelse@veriansurveys.no).

Invitasjonen ønskes videresendt til lærerne i videregående trinn ved skolen, og vi tillater oss å be skoleleder om assistanse i morgendagens videresending. Ytterligere informasjon om prosjektet finnes i invitasjonsbrevet dere vil motta.

Håper derfor dere har mulighet til å bistå forskerne i å belyse dette dagsaktuelle temaet – på forhånd, takk.

Ved spørsmål om prosjektet, kan dere ta kontakt med meg.

Vennlig hilsen
Kind regards

Tuva Bjerkebakke
Prosjektleder Verian

<https://www.veriangroup.com/>

+47 971 35 828

Lakkegata 23

0187 OSLO

INVITASJON

Avsender: OsloMet SIFO

Emne: Hvordan er det å undervise i privatøkonomi?

Kjære skoleleder,

Statens institutt for forbruksforskning (OsloMet - SIFO) kartla våren 2024 ungdommens kunnskaper i personlig økonomi. Kartleggingen avdekket behov for å belyse situasjonen også fra lærernes ståsted.

Vi tillater oss med dette å be deg om å videresende denne invitasjonen til skolens lærere, enten de underviser i personlig økonomi eller ikke. Besvarelsen tar kun ca. 5 minutter. Dersom det er ønskelig kan spørreskjemaet oversendes i PDF-format (ta kontakt med tuva.bjerkebakke@veriangroup.com).

På forhånd mange takk for hjelpen!

Kjære lærer i videregående skole,

I mai undersøkte et forskerteam fra OsloMet-SIFO ungdommenes kunnskap om privatøkonomi, som bl.a. avdekket behov for ytterligere kunnskap om temaet. Vi ønsker nå å belyse situasjonen fra lærernes synvinkel, da dere lærere er en av ungdommens viktigste kunnskapskilder.

Privatøkonomi handler om inntekter, utgifter, sparing, investering og mye mer. Vi ønsker å vite om du underviser i dette – og i så fall hvordan du opplever undervisningen og utfordringer du kan møte. Underviser du ikke i dette temaet, vil vi gjerne vite litt om grunnene for det.

Deltakelsen din er svært viktig da kunnskap om privatøkonomi er helt avgjørende for ungdommens økonomiske trygghet senere i livet. Funnene brukes til å få en bedre forståelse av undervisningens rammebetingelser og vil gi innspill til forbedringer.

Kartleggingen registrerer ingen personlige opplysninger om deg, ut over noe bakgrunnsinformasjon som fremgår av spørsmålene. Besvarelsen tar kun ca. 5 minutter.

Ved å delta er du med i trekningen av 10 gavekort på 500 kroner.

[ÅPNE UNDERSØKELSEN HER](#)

På forhånd tusen takk for at du tok deg tid til å delta!

Spørsmål om undersøkelsen kan rettes til Christian Poppe e-post: chripo@oslomet.no eller Krisztina Gyüre e-post: krisgr@oslomet.no ved OsloMet.

Med vennlig hilsen

Forskerne ved Forbruksforskningsinstituttet SIFO

Verian bistår SIFO i datainnsamlingen. Svarene dine er konfidensielle og rapporteres kun i statistiske tabeller der ingen enkeltperson er gjenkjennbar. Svarene dine oppbevares og behandles etter gjeldende personvernregler. Du kan når som helst avbryte undersøkelsen, eller trekke deg. Har du spørsmål til undersøkelsens gjennomføring eller utfyllingen, kan du sende e-post til Verian: undersokelse@veriangroup.com. Du kan du lese mer om Verians personvernpolicy [HER](#). Dersom skolen ikke ønsker å motta påminnelser om deltakelse i denne undersøkelsen, kan skoleleder melde av skolen [HER](#). Verian Norge, Lakkegata 23, 0187 Oslo
Tlf: 22 20 22 50, Epost: undersokelse@veriangroup.com

OSLOMET- SIFO UNDERVISNING I PRIVATØKONOMI

velkommen

spm11

Hvilken studieretning underviser du på?

Flere svar mulig

- ☐ Yrkesfag
- ☐ Studieforberevende
- ☐ Ingen av disse

spm12

Hvilke(t) trinn underviser du på?

Flere svar mulig

- ☐ Vgs, 1. år
- ☐ Vgs, 2. år
- ☐ Vgs, 3. år
- ☐ Annet (yrkesfag med studiekompetanse, særlop osv.)

spm13

Hvilken utdanningsbakgrunn (fagfelt) har du?

Flere svar mulig

- ☐ Realfag
- ☐ Samfunnsfag
- ☐ Humanistiske fag
- ☐ Yrkesfag
- ☐ Idrettsfag
- ☐ Annet

spm21

Har noen av disse besøkt klassen- / skolen din for å snakke om privatøkonomi de siste fire årene?

Flere svar mulig

- ☐ Sparebank
- ☐ DNB
- ☐ Nordea
- ☐ Intrum
- ☐ Kredinor
- ☐ Nav
- ☐ Ungt entreprenørskap
- ☐ Andre
- ☐ Ingen av disse
- ☐ Vet ikke

spm22

Har du selv undervist i privatøkonomi de siste fire årene?

- ☐ Ja
- ☐ Nei

spm23

Hvorfor har du ikke undervist i privatøkonomi?

Flere svar mulig

- ☐ Er ikke relevant i mitt/mine fag
- ☐ Har ikke nødvendig kompetanse til å undervise i privatøkonomi
- ☐ Har andre prioriteringer
- ☐ Er ikke nok ressurser
- ☐ Mangler undervisningsopplegg
- ☐ Annet

spm24

På hvilke(t) trinn underviser du i privatøkonomi?

Flere svar mulig

- ☐ Vgs, 1. år
- ☐ Vgs, 2. år
- ☐ Vgs, 3. år
- ☐ Annet (yrkesfag med studiekompetanse, særløp osv.)

spm25

Tenk på det siste året du underviste i privatøkonomi. Omtrent hvor mange skoletimer har du brukt på undervisning i privatøkonomi?

Skriv antall timer

Vgs, 1. år:

Vgs, 2. år:

Vgs, 3. år:

Annet (yrkesfag med studiekompetanse, særløp osv.):

spm26

I tilknytning til hvilke(t) fag underviser du eller har du undervist i privatøkonomi?

Flere svar mulig

- ☐ Samfunnsfag
- ☐ Økonomifag
- ☐ Matematikk
- ☐ Yrkesfag
- ☐ Helse- og oppvekstfag
- ☐ Annet fag
- ☐ Ingen spesielle fag

spm27

Hvordan vurderer du kompetansen din for å undervise i privatøkonomi?

- ☐ Svært høy
- ☐ Ganske høy
- ☐ Verken høy eller lav
- ☐ Ganske lav
- ☐ Svært lav
- ☐ Vet ikke

spm31

Har du undervist i noen av de følgende temaene?

Flere svar mulig

- ☐ Sparing
- ☐ Investering
- ☐ Boliglån
- ☐ Forbrukslån
- ☐ Studielån
- ☐ Bank- og forsikringstjenester
- ☐ Kredittkort

- ☐ Planlegging av egen økonomi
- ☐ Budsjett
- ☐ Regnskap
- ☐ Inflasjon
- ☐ Kunnskapskilder og innhenting av informasjon om privatøkonomi
- ☐ Rettigheter når man kjøper en vare eller tjeneste
- ☐ Hvordan endringer i økonomien påvirker familiens situasjon
- ☐ Hva man kan gjøre hvis man får økonomiske problemer
- ☐ Pengespill/gambling
- ☐ Ingen av disse

spm32

Gjør elevene praktiske oppgaver i....

	Ja	Nei
Sparing	?	?
Investering	?	?
Boliglån	?	?
Forbrukslån	?	?
Studielån	?	?
Bank- og forsikringstjenester	?	?
Kredittkort	?	?
Planlegging av egen økonomi	?	?
Budsjett	?	?
Regnskap	?	?
Inflasjon	?	?
Kunnskapskilder og innhenting av informasjon om privatøkonomi	?	?
Rettigheter når man kjøper en vare eller tjeneste	?	?
Hvordan endringer i økonomien påvirker familiens situasjon	?	?
Hva man kan gjøre hvis man får økonomiske problemer	?	?
Pengespill/gambling	?	?

spm33

Hvilke av disse temaene, om noen, synes du det er særlig vanskelig å undervise i?

Maksimum 3 svar

- ☐ Sparing
- ☐ Investering
- ☐ Boliglån
- ☐ Forbrukslån
- ☐ Studielån
- ☐ Bank- og forsikringstjenester
- ☐ Kredittkort
- ☐ Planlegging av egen økonomi
- ☐ Budsjett
- ☐ Regnskap
- ☐ Inflasjon
- ☐ Kunnskapskilder og innhenting av informasjon om privatøkonomi
- ☐ Rettigheter når du kjøper en vare eller tjeneste
- ☐ Hvordan endringer i økonomien påvirker familiens situasjon
- ☐ Hva man kan gjøre hvis man får økonomiske problemer
- ☐ Pengespill/gambling
- ☐ Ingen av disse

spm34

Opplever du noen utfordringer når du underviser i privatøkonomi?

Flere svar mulig

- ☐ Manglende kompetanse i privatøkonomi
- ☐ Manglende interesse for privatøkonomi blant elevene
- ☐ Svake/varierende forkunnskaper i privatøkonomi blant elevene
- ☐ Elevenes tekniske kompetanse (f.eks. Excel)
- ☐ Lite bevissthet rundt tverrfaglighet blant lærere
- ☐ Samarbeid på tvers av ulike fag/med ulike lærere
- ☐ Ulike kompetansemål på tvers av ulike fag og/eller i ulike trinn
- ☐ Dårlig tilgang på undervisnings-/læringsmateriale
- ☐ Undervisnings-/læringsmateriale av lav kvalitet
- ☐ Dårlig tilgang på praktisk undervisningsopplegg
- ☐ Uklare kompetansemål i læreplanen
- ☐ Lite tilgjengelig tid i timeplanen
- ☐ Etske utfordringer (f.eks. knyttet til elevenes ulike sosiale bakgrunn)
- ☐ Annet
- ☐ Ingen utfordringer

spm35

I en tidligere undersøkelse sier ungdommen at de ønsker å lære mer om sparing, lån og hverdagsøkonomi: Hvor vanskelig eller lett synes du det vil være å bruke mer tid på disse temaene innenfor dagens rammer?

- ☐ Svært vanskelig
- ☐ Ganske vanskelig
- ☐ Hverken vanskelig eller lett
- ☐ Ganske lett
- ☐ Svært lett
- ☐ Vet ikke

spm36

Undervisning i privatøkonomi skjer innenfor "folkehelse og livsmestring". Hvilket tema innenfor "folkehelse og livsmestring" synes du det er viktigst å undervise om?

- ☐ Fysisk og psykisk helse
- ☐ Levevaner
- ☐ Seksualitet og kjønn
- ☐ Forbruk og personlig økonomi
- ☐ Rusmidler
- ☐ Mediebruk
- ☐ Vet ikke

spm37

Synes du at privatøkonomi bør være et eget fag?

- ☐ Ja
- ☐ Nei
- ☐ Vet ikke

spm41

Er du mann eller kvinne?

- ☐ Mann
- ☐ Kvinne
- ☐ Annet

spm42

Hvilket år er du født?

spm43

Hva er ditt høyeste fullførte utdanningsnivå?

- ☐ Videregående
- ☐ Universitet/høyskole (lavere grad)
- ☐ Universitet/høyskole (høyere grad)
- ☐ Yrkesfaglig bakgrunn med PPU
- ☐ Annet

spm44

Er det noe mer du har lyst til å fortelle i forbindelse med undervisning om privatøkonomi?

spm45

Ønsker du å være med i trekningen av gavekort?

- ☐ Ja
- ☐ Nei

spm46

Vennligst oppgi din e-post og ditt telefonnummer

E-post _____
 Telefonnummer _____

Du er nå ferdig med undersøkelsen, tusen takk for at du brukte din tid på denne.

Vedlegg 2 Antall privatøkonomiske temaer lærere oppgir de underviser i

(utskrift fra Stata)

antall_temaer	Freq.	Percent	Cum.
1	1	1.06	1.06
2	3	3.19	4.26
3	3	3.19	7.45
4	2	2.13	9.57
5	9	9.57	19.15
6	9	9.57	28.72
7	7	7.45	36.17
8	6	6.38	42.55
9	9	9.57	52.13
10	11	11.70	63.83
11	8	8.51	72.34
12	13	13.83	86.17
13	4	4.26	90.43
14	5	5.32	95.74
15	2	2.13	97.87
16	2	2.13	100.00
Total	94	100.00	

Vedlegg 3 Hvilke av disse temaene, om noen, synes du det er særlig vanskelig å undervise i?

Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Investering	37
Inflasjon	31
Bank- og forsikringstjenester	33
Ingen av disse	21
Pengespill/gambling	14
Hva man kan gjøre hvis man får økonomiske problemer	12
Rettigheter når man kjøper en vare eller tjeneste	12
Kunnskapskilder og innhenting av informasjon om privatøkonomi	7
Regnskap	6
Hvordan endringer i økonomien påvirker familiens situasjon	5
Forbrukslån	4
Budsjett	4
Kredittkort	4
Sparing	3
Planlegging av egen økonomi	3
Boliglån	2
Studielån	0

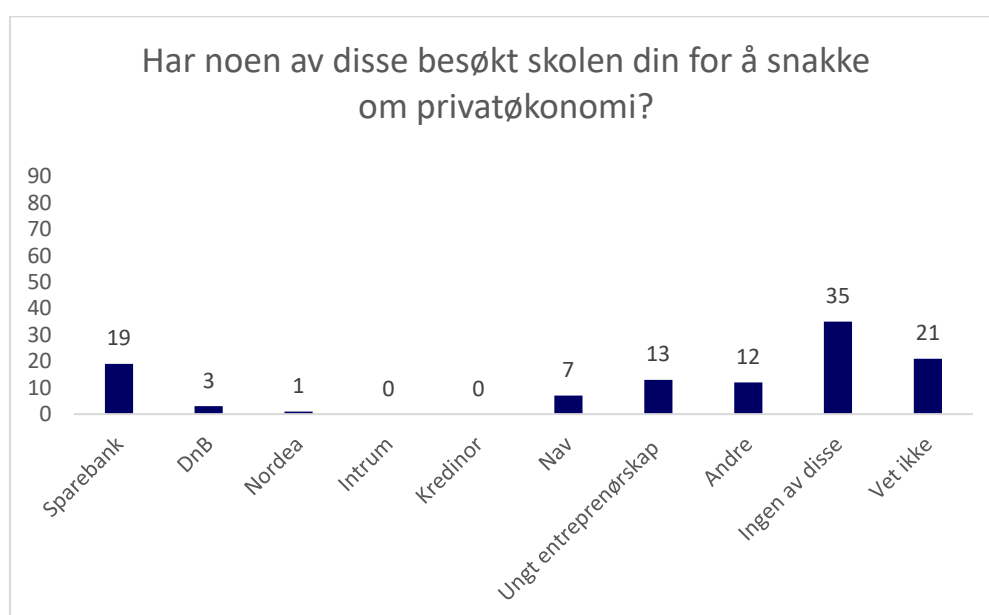
Vedlegg 4 Lærernes utdanningsnivå og kjønn.

n=196 lærere

Utdanningsnivå	Alle	Kvinne	Mann	Annet
Videregående	4 2.04%	1 0.92%	3 3.49%	0
Universitet/høyskole (lavere grad)	49 25.00%	17 15.60%	32 37.21%	0
Universitet/høyskole (høyere grad)	132 67.35%	91 83.49%	40 46.51%	1 100%
Yrkesfaglig bakgrunn med PPU	11 5.61%	0	11 12.79%	0
Totalt	196 100%	109 100%	86 100%	1 100%

Vedlegg 5 Har noen av disse besøkt klassene eller skolen din for å snakke om privatøkonomi de siste fire årene?

Flere svar mulig. n=94 lærere i privatøkonomi. Antall svar

Forbruksforskningsinstituttet SIFO har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge. Instituttet utvikler ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Mat, matkultur og ernæring
- Teknologi og digitalisering

Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet
ISBN 978-82-7063-583-2
www.oslomet.no/om/sifo